Україна:

події,
факти,
коментарі

2012 № 15

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

Для керівників та працівників інформаційних структур на місцях

Засновник
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Головний редактор
О. Онищенко, академік НАН України

Редакційна колегія
В. Горовий, заступник головного редактора
Л. Чуприна, завідділу оперативної інформації
Т. Гранчак, завідділу політологічного аналізу
Н. Вітушко, завідділу електронних технологій обробки інформації
Т. Дубас, завідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів

Комп'ютерний дизайн Г. Булахова

Видається з 01.01.1998 р.
Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 5358 від 03.08.2001 р.
Виходить двічі на місяць

Матеріали друкуються українською та російською мовами
Редакція залишає за собою право редагувати та скорочувати тексти
Передрук – тільки з дозволу редакції

Адреса редакції:
НБУВ, просп. 40-річчя Жовтня, 3, Київ, 03039, Україна
Тел. (044) 524-25-48, (044) 525-61-03
E-mail: siaz@pochta.ru
www.nbuv.gov.ua/siaz.html

© Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського, 2012

ЗМІСТ

Коротко про головне

Старт виборчих перегонів 4

Позачергове засідання Верховної Ради України 4

Голова ВР підписав «мовний» закон 6

Аналітика

В. Пальчук
Конституційна Асамблея: перші результати роботи 7

Н. Тарасенко
Китайські інвестиції: вигоди і ризики для України 17

А. Потіха
Перспектива російського громадянства для населення України 34

Партійна позиція

А. Худенко
КПУ на старті виборчої кампанії. 40

Актуальна прес-конференція

С. Горова
Предприниматели Одессы в борьбе за свои права 46

Наука-суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти. 48
Діяльність науково-дослідних установ 55
Здобутки української археології. 55

Новітні технології для харчової промисловості. 56
Інформаційні технології. 58
Розробки та дослідження для агропромислового комплексу 58
Питання екології та уникнення техногенних катастроф 59
Освіта та кадрове забезпечення в Україні. 61
Наука і влада 61

Проблеми інформатизації

М. Самсонов,
провід.бібліотекар НЮБ НБУВ
Реклама бібліотек в онлайнових соціальних мережах 62

Старт виборчих перегонів

30 липня в Україні офіційно стартувала виборча кампанія з виборів до Верховної Ради.

Вибори пройдуть 28 жовтня. Вони проводяться за змішаною системою – по 225 народних депутатів обираються за партійними списками і в мажоритарних округах. На відміну від попередніх парламентських виборів, зараз у них не можуть брати участі виборчі блоки партій.

Прохідний бар'єр для партій за партійними списками на цих виборах становить 5 %.

З 30 липня починається висунення кандидатів за партійними списками і в одномандатних округах. Воно триватиме до 9 серпня. Документи для реєстрації повинні бути подані до ЦВК не пізніше 13 серпня, після чого комісія не пізніше, ніж на п'ятий день повинна прийняти рішення про реєстрацію або відмову в такій. Ще два дні відводиться на виправлення помилок і неточностей у документах. Таким чином, реєстрація кандидатів повинна завершитися 20 серпня.

За оцінкою експертів, за мажоритарними округами буде балотуватися від 3 до 5 тис. кандидатів – з розрахунку 10–20 кандидатів у кожному з 225-ти округів. Обов'язковою умовою для реєстрації кандидата-мажоритарника є внесення застави в сумі 13 тис. 224 грн, партійного списку – 2 млн 204 тис. грн ***(Дзеркало тижня (http://news.dt.ua). – 2012. – 30.07).***

Позачергове засідання Верховної Ради України

30 липня відбулось позачергове засідання Верховної Ради України. Напередодні Голова Верховної Ради України В. Литвин на вимогу 157 народних депутатів України та відповідно до ч. 2 ст. 83 Конституції України підписав розпорядження про скликання позачергової сесії Верховної Ради України. Планувалось, що під час засідання відбудеться розгляд кадрових питань, що стосуються компетенції Верховної Ради України, проектів законів щодо внесення змін до Державного бюджету України на 2012 р., питань ратифікації, проектів законів економічного спрямування.

Як інформує офіційний веб-портал Верховної Ради України, депутати ухвалили Постанову «Про заяву Голови Верховної Ради України В. М. Литвина про відкликання його з посади». Відповідно до документа, В. Литвину

відмовлено в задоволенні його заяви про відкликання його з посади Голови Верховної Ради України.

Постановою також підтверджено повноваження В. Литвина на посаді Голови Верховної Ради України і висловлено йому вотум довіри. Відповідний проект постанови зареєстровано за № 11044.

Також Верховна Рада України ухвалила Закон «Про ратифікацію Договору про зону вільної торгівлі». За ухвалення відповідного рішення проголосували 260 народних депутатів із 277, зареєстрованих у сесійній залі.

Водночас перший заступник голови парламентського Комітету в закордонних справах Т. Чорновіл наголосив під час свого виступу у Верховній Раді, що його комітет не підтримав закон про ратифікацію цього договору. Він зазначив, що до договору є питання юридичного, політичного та економічного характеру.

«Ми відзначили, що є сумніви з приводу юридичної чистоти підписання. А чи відповідали директиви, які були дані на підписання цього договору, безпосередньо тому тексту, який підписували?» – сказав Т. Чорновіл.

Договір про зону вільної торгівлі, підписаний 18 жовтня 2011 р. в м. Санкт-Петербурзі, набирає чинності в порядку, передбаченому ст. 22 цього Договору.

Відповідний законопроект зареєстровано за № 0266.

Крім цього, Верховна Рада України під час позачергової сесії відмовилася скасувати нещодавно прийнятий закон про мови. Не було прийнято жодного з чотирьох проектів постанов, внесених представниками об'єднаної опозиції, про скасування даного закону.

За законопроект, ініційований депутатом фракції «Наша Україна – Народна самооборона» Ю. Кармазіним, проголосували 46 народних депутатів, за проект членів фракції БЮТ Ю. Одарченка та С. Курпіля – 37 депутатів, депутата від фракції «БЮТ – Батьківщина» С. Саса – 42 і депутата від фракції НУ – НС А. Яценюка – 38 при необхідних 226 голосах.

Перед голосуванням Ю. Кармазін висловив думку, що парламент повинен скасувати результати голосування за законопроект «Про основи державної мовної політики» В. Колесніченка та С. Ківалова. Раніше ж сам С. Ківалов визнав, що даний закон – не ідеальний і в нього можуть бути внесені зміни, якщо є конструктивні пропозиції щодо закону.

Одночасно під стінами Верховної Ради проходила акція на захист української мови. Як повідомило видання «Експрес», близько 500 осіб, переважно представників Об'єднаної опозиції «Батьківщина», ВО «Свобода», Народного руху України та інших опозиційних сил, тримали плакати з написами: «Захистимо рідну мову!», «Геть російський імперіалізм!», «Ганьба україно-фобській політиці Януковича!» тощо.

Водночас, за інформацією ICTV, колона учасників з'їзду об'єднаної опозиції «Батьківщина», який пройшов у понеділок вранці на вул. Турівській, пройшла за маршрутом від вул. Турівської через Набережно-Хрещатицьку ву-

лицю повз Поштову площу і піднялася Володимирським узвозом і вул. Грушевського до будівлі українського парламенту.

За інформацією каналу, декілька тисяч людей перекрили рух по вул. Грушевського біля будівлі Верховної Ради.

До них приєдналися активісти Всеукраїнського об'єднання «Свобода» та інших опозиційних сил, які проводили акцію на підтримку української мови. Опозиціонери скандували гасла на підтримку української мови ***(Офіційний веб-портал Верховної Ради України (http://iportal.rada.gov.ua). – 2012. – 26, 30.07; УРА-Информ (http://ura-inform.com), Радіо Свобода (http://www.radiosvoboda.org), Експрес (http://www.expres.ua), ICTV (http://fakty.ictv.ua). – 2012. – 30.07).***

Голова ВР підписав «мовний» закон

Голова Верховної Ради України В. Литвин підписав закон про основи державної мовної політики, що розширює застосування російської мови на регіональному рівні. Закон вже відправлений на підпис Президенту України В. Януковичу, повідомляє прес-служба парламенту України.

Раніше В. Литвин заявляв, що буде змушений підписати мовний закон. Про це Литвин заявив під час прес-конференції після XII з'їзду Народної партії.

Спікер зауважив, що змушений буде це зробити, оскільки згідно з Конституцією України та Регламентом ВР, його поправки до мовного закону були відхилені. «Якщо брати Конституцію та Регламент, у Голови Верховної Ради тільки зобов'язання є, а прав жодних немає», – сказав В. Литвин.

Він наголосив, що фактично шлях для підписання закону відкрив розгляд чотирьох проектів постанов, якими пропонувалося відхилити мовний закон, однак це не було підтримано.

Водночас Голова Верховної Ради зареєстрував законопроект «Про порядок застосування мов в Україні», яким пропонує, зокрема, скасувати закон Колесніченка – Ківалова «Про основи державної мовної політики». Цей законопроект під № 11052 зареєстрований на сайті Верховної Ради у вівторок, 31 липня.

Згідно з пояснювальною запискою, метою даного законопроекту є унормування правових і організаційних засад застосування державної мови, регіональних мов або мов меншин відповідно до положень Конституції України, Європейської хартії регіональних мов або мов меншин, а також Рамкової конвенції Ради Європи про захист національних меншин у частині мов національних меншин в Україні.

В. Литвин вказує на необхідність доопрацювання закону про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин у частині перегляду положень щодо статусу наведених у ньому мов, їх складу, диверсифікованості та ін.

Крім того, основними положеннями законопроекту визначено, що статус української мови як державної є одним з основоположних засад конституційного ладу в Україні; державна мова застосовується на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування (мова актів, роботи, діловодства, документації тощо), а також в інших публічних сферах суспільного життя, які визначаються законом.

Законопроектом також визначено порядок і межі використання регіональної мови, мови меншини або національної меншини в Україні (що в жодному разі не шкодить розвитку і використанню державної мови). Ст. 7–12 визначають чіткий механізм упровадження заходів, спрямованих на використання регіональної мови обласного значення ***(NEWs.ru.ua (http://newsru.ua), ZN'UA (http://news.dt.ua). – 2012. – 31.07).***

Аналітика

В. Пальчук, канд. наук із соц. комунікацій, мол. наук. співроб.

Конституційна Асамблея: перші результати роботи

Питання конституційної реформи в Україні знову стають надзвичайно актуальними. 20 червня відбулося перше засідання Конституційної Асамблеї (КА) при Президентові України. У засіданні взяли участь Президент України В. Янукович, Голова Верховної Ради України В. Литвин, академік-секретар Відділення історії, філософії та права НАН України О. Онищенко та керівники парламентських фракцій, крім опозиційних, співробітники Адміністрації Президента. Під час засідання Асамблеї визначено мету її роботи, окреслено основні завдання та період їх виконання. Зокрема, у своїй промові Президент України В. Янукович наголосив: «Наша мета – утвердження Конституції України як реального сучасного політико-правового договору, основоположного закону національного права, що буде надійним фундаментом майбутнього Української держави. Нам необхідна реально діюча та ефективна Конституція, що відповідно до кращих світових стандартів гарантуватиме права та свободи людини». Логіка початих в Україні реформ вимагає внесення змін до Конституції України, стверджує глава держави.

У свою чергу голова Конституційної Асамблеї Л. Кравчук повідомив, що до 2014 р. заплановано вийти на проект закону про внесення змін до Конституції. «Ми плануємо до кінця цього року сформувати концепцію конституційних змін. У 2013 р. й весь цей рік працювати над текстом змін. А наприкінці 2013 р. або на початку 2014 р., не пізніше, ми цей текст або проект закону про внесення змін до Конституції України подамо Президентові України», – зазначив голова Асамблеї. До цього секретар Конституційної Асамблеї М. Ставнійчук додала: «Не відкидається, що ми будемо готувати не один цілісний проект змін до Конституції, а пакет проектів. Я очікую, що буде два етапи і два законопроекти».

Також під час засідання Конституційної Асамблеї її члени визначилися з форматом подальшої роботи, розподілом між собою ряду завдань, затвердженням персонального складу та обранням голів комісій. Л. Кравчук, голова Конституційної Асамблеї, зазначив, що розпочалася всебічна ретельна робота. «Найперше – це аналіз: як діє, як виконується Конституція, і які проблеми тут існують. Після того як ми наберемо фактичний матеріал із глибоким всебічним аналізом, ми почнемо вносити відповідні зміни і пропозиції до тексту. Там є багато смислових, редакційних суперечливих положень, є багато неоднозначних. Тому треба пройтися по всіх статтях, можливо, будуть ще розділи, можливо скорочені», – додав він.

При цьому Л. Кравчук акцентував увагу на тому, що Конституційна Асамблея не ставить за мету створення нової Конституції. Зміни будуть вноситися в чинну Конституцію. «Ми заявляли раніше, що це буде внесення змін до чинної Конституції України. Зміни можуть становити від 5 % до 30 % Основного закону. У тексті є багато неоднозначних для читання положень, які будуть змінені», – зазначив Л. Кравчук. Він також додав, що на першому засіданні прийнято регламент, який передбачає, щоб всі зміни в Конституції будуть прийматися 2/3 від членів Конституційної Асамблеї, яких налічується 95 осіб.

Те, що Конституція потребує змін, переконаний Голова Верховної Ради України В. Литвин. «Є підстави говорити, що Конституція 1996 р. свою місію виконала: вона дала змогу зберегти країну і провести її на цивілізаційних засадах через складний етап творення державності й суспільства», – зазначив В. Литвин. На його думку, життя потребує прийняття змін до Основного закону, оскільки змінився потенціал чинної Конституції, існує необхідність ухвалення нових законів відповідно до викликів сьогодення. «Темп життя змінився, а Конституція за ним не встигає, і її потрібно змінювати незалежно від політичних настроїв. Життя вимагає ухвалення законів, які відповідали б вимогам часу. Водночас ці закони входять у суперечність із Конституцією. Постає дилема – або узгоджувати ці закони з чинною Конституцією, або забезпечувати ухвалення рішень, які тією чи іншою мірою суперечать Конституції. Зокрема, це видно на прикладі ухвалення кодексів, необхідність яких є нагальною», – висловився спікер парламенту. При цьому В. Литвин назвав Консти-

туцію України «унікальною», бо вона сама визначає процедуру внесення до неї змін, містить жорсткі вимоги до конституційних законів і конституційних змін. Голова Верховної Ради наголосив на необхідності визначитися з обсягами необхідних змін. Це, за його словами, одне з головних завдань Конституційної Асамблеї, тоді «конституційна реформа матиме фундаментальний характер».

На сьогодні Конституційна Асамблея, за словами експертів, виступає як спеціальний представницький орган, що містить різні категорії суспільства, які працюють над текстом Конституції та над різними аспектами корелювання влади, органів місцевого самоврядування, прав людини. Один із членів Асамблеї, голова ради Лабораторії законодавчих ініціатив І. Когут назвав Конституційну Асамблею висококваліфікованим дорадчим органом при Президенті України. «Він має на меті обговорити основні моменти, узгодити позиції та запропонувати Президентові бачення нової редакції Конституції України для того, аби пізніше у межах, встановлених Конституцією, зробити або не зробити їх», – додав І. Когут. Робота цього дорадчого органу при Президентові базується на організації звичайних експертних робочих груп, у межах яких відбуваються дискусії, узгодження позицій, використання досвіду різних країн у побудові конституційних моделей суспільних відносин, щоб таким чином удосконалити те, що є в Україні.

Окрему увагу в роботі Конституційної Асамблеї приділено її співпраці з європейськими інституціями. Ідеться, зокрема, про підтримку Конституційної Асамблеї з боку Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанська комісія) на всіх етапах її роботи. Вже досягнуто домовленості про визначення експертів Венеціанської комісії, які матимуть можливість аналізувати напрацювання Конституційної Асамблеї.

Ряд оглядачів переконані в необхідності підтримки активного діалогу між Адміністрацією Президента України та Радою Європи, суть якого – залучити експертні можливості цієї міжнародної інституції для проведення в Україні конституційної реформи задля спільного блага. Зокрема, С. Даниленко, доктор політичних наук, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету (КНУ) імені Тараса Шевченка, для «Української правди» писав: «Це шанс діючої влади та батьків-засновників Конституційної Асамблеї відновити довіру до нового дорадчого органу та забезпечити його легітимність. Оскільки ще один шанс вирішити це питання – залучити до нормальної роботи Асамблеї опозиціонерів – наразі виглядає нездійсненним. Сподіваюся, що результатом переговорів між М. Ставнійчук, яка є секретарем Конституційної Асамблеї, та Радою Європи стане залучення європейських експертів до підготовки нового тексту Конституції». Науковець переконаний, що Венеціанська комісія як частина Ради Європи відіграватиме тут суттєву роль. «Можливо, десь восени цього року варто було б провести відкриті слухання по лінії Рада Європи (Венеціанська комісія) та Конституційна Асамблея, на яких експерти та громадяни України могли б почути основні

положення чи хоча б напрями конституційної реформи. Якщо цього не станеться, то Конституційна Асамблея може остаточно втратити довіру (своїх і чужих) та стати ще одним предметом звинувачення влади в кулуарності та закритості, що є й без того характерною рисою цього режиму», – зазначив С. Даниленко.

Водночас експерти звертають увагу на статус Конституційної Асамблеї**,** яка насамперед є дорадчим орган, а тому її повноваження обмежені. При цьому склалася така ситуація, коли експерти можуть пропонувати, а Президент може не погоджуватись із запропонованим. На їхню думку, було б краще, якби це відбувалось у площині дискусії, коли Президент висловлює свої позиції. Тоді б експерти розуміли, з чим вони мають справу: чи працювати далі, чи відмовлятися. Зокрема, голова ради Лабораторії законодавчих ініціатив І. Когут зауважив, що в Україні такий досвід вже існує, коли Президент створив робочу групу з реформи виборчого законодавства. Глава держави виступив із пропозиціями, яка має бути виборча система, який виборчий бар'єр, який статус партій і блоків, а решту експерти мали вирішити між собою.

Сьогодні Президент дещо дистанціювався від Асамблеї, зазначив І. Когут. Така тактика глави держави позитивно оцінюється членами Асамблеї. Сама Асамблея збирається в КНУ імені Тараса Шевченка, а не в Адміністрації Президента. В Асамблеї в невеликій кількості, але достатньо представлені незалежні інститути та експерти, що створює умови для виконання нею ролі ефективного дискусійного майданчика, де можна узгодити різні бачення й концепції. За словами експертів, якщо вдасться їх узгодити, можна буде говорити про нове бачення конституційного дизайну.

Що стосується механізму внесення змін до Конституції, то в цьому питанні експерти одностайні: вони стверджують, що згідно з чинною Конституцією, будь-які зміни вносяться тільки Верховною Радою України. Звичайно, деякі позиції можуть вноситись та затверджуватись Всеукраїнським референдумом, але переважно це парламентська процедура. І без парламенту, звичайно, не можна вести серйозну мову про конституційну модернізацію. Тому, на думку членів Асамблеї, насправді українське суспільство буде мати вирішальне слово на виборах у жовтні цього року. Той склад Верховної Ради України, який буде обрано, може бути тим парламентом, який ухвалить або нову редакцію Конституції, або залишить все так, як є.

У цьому контексті представники опозиційних партій парламенту висловили власну позицію. Вони стверджують, що такий формат організації конституційного дорадчого органу при Адміністрації Президента, який має «приймати зміни до Конституції, неправильний, неконституційний і нелегітимний». За словами віце-спікера Верховної Ради України М. Томенка, склалася парадоксальна ситуація, що Конституцію сьогодні розробляє консультативно-дорадчий орган, а вище представництво долучається. Вони пропонуватимуть створення конституційної комісії у Верховній Раді, до якої залучать представ-

ників від Адміністрації Президента. «Президент делегує нам людей, хай вони співпрацюють, але все повинно бути на публічному майданчику парламенту, де видно одну позицію, другу, де ведеться пряма трансляція засідань, де не тільки Президент виступає, а чути експертів, фахівців і науковців. Тобто ми готові до дискусії про зміни до Конституції, але перевести його у легітимне русло і в публічне відкрите русло, де би всі чули, яка процедура», – зазначив представник опозиції.

У свою чергу секретар Конституційної Асамблеї М. Ставнійчук стверджує, що Президент у процесі зміни Основного закону жодним чином не буде впливати на роботу Конституційної Асамблеї. Після першого засідання Конституційної Асамблеї вона зазначила: «Ви ж чули виступ Президента – він не давав Асамблеї ні вказівок, ані рекомендацій, не говорив, чим вони повинні займатися і як вони повинні це робити. Його виступ мав швидше ціннісний характер. Мені здається, що нинішній склад Асамблеї дає можливість цьому органу самостійно підготувати науково обґрунтований документ». При цьому секретар КА переконана, що діалог із главою держави теж повинен бути, адже Асамблея – це консультативно-дорадчий орган при Президенті.

М. Ставнійчук також прокоментувала припущення, що прийняття нової редакції Конституції, на відміну від внесення в неї змін, можна провести в обхід парламенту на всенародному референдумі. «Ідей багато, у тому числі у членів Асамблеї. Суперечка щодо цього ведеться давно. Проте конституційний шлях оновлення Основного закону тільки один – той, що визначений у його XIII розділі. Президент також говорить, що легітимність роботи повинна бути забезпечена дотриманням конституційної процедури внесення змін до Конституції. Тому я відкидаю можливість того, що буде обраний якийсь інший варіант. І я наполягаю, що проведення референдуму не виключить парламент з конституційного процесу», – заявила вона.

Голова Верховної Ради України В. Литвин у коментарях журналістам висловив сумнів, що на розгляд Верховної Ради буде внесено проект нової редакції Конституції, оскільки, за його словами, не передбачені порядок і процедура прийняття нового Основного закону. У свою чергу голова Конституційної Асамблеї Л. Кравчук переконаний, що тільки парламент може приймати зміни до Конституції. За його словами, потрібно внести зміни і порядок Конституції такий, щоб не виникало ні в кого проблем щодо чинності Конституції, легітимності. Конституційна Асамблея жодним чином не заміняє і не намагається замінити собою Верховну Раду. «Конституційна Асамблея готує зміни до Конституції і подає їх Президентові, але це не означає, що Асамблея ухвалює зміни до Конституції (тобто ніякої підміни тут нема). Далі Президент як суб'єкт законодавчої ініціативи може внести відповідні зміни, які вважає за потрібне. Рада, приступаючи до обговорення і голосування, може змінити будь-що і будь-як, як вона вважає за потрібне. Але це саме зміни, вона не може написати нову Конституцію. А ми, Конституційна Асамблея, професійно з

експертизою у Венеціанській комісії випишемо так текст змін, щоб він відповідав корінним національним інтересам українського народу», – повідомив Л. Кравчук.

Примітним у коментарях голови Конституційної Асамблеї визначилося те, що він виступає з гострою критикою рішень Конституційного Суду. «Конституційний Суд перевищив свої повноваження або застосував не притаманні йому повноваження, повернувши Конституцію 1996 р. Він перебрав на себе повноваження Верховної Ради», – наголосив Л. Кравчук.

На сьогодні в експертному середовищі виокремлюється ряд оцінок стосовно положень, що мають міститися в новій редакції Конституції, та механізмів затвердження змін до неї.

Як відомо, ***Президент України В. Янукович*** визначив два пріоритети – конституційне врегулювання системи правосуддя і реформування місцевого самоврядування. На організаційному засіданні Конституційної Асамблеї таку пропозицію підтримано. Уже вирішено, що серйозно треба змінити пункти в розділі правосуддя, провести реформи усієї правоохоронної та правової системи. Нечітко сформульований розділ «місцеве самоврядування» – тобто в чинній Конституції є дуже багато проблем, які необхідно вирішити відповідно до потреб розвитку суспільства, зазначив голова Конституційної Асамблеї Л. Кравчук.

Поряд із цим голова Конституційної Асамблеї переконаний, що в Конституції мають бути прописані норми відповідальності за невиконання положень Основного закону. «У чому суть нинішньої реформи, яка вже почалася? У тому, що в Конституції мають бути закладені не тільки положення, а й відповідальність за їх невиконання», – наголосив він. «Скажімо, у нас записана в Конституції норма – народний депутат голосує особисто. І все. А яка відповідальність буде, якщо він не голосує особисто – не виписано. У Конституції має бути написано, що в разі невиконання цієї норми, депутат несе відповідальність: або позбавляється мандату, або ще щось. Тобто має бути виписана норма відповідальності», – пояснив Л. Кравчук. Він також запевнив, що Конституційна Асамблея ніколи не піде на зниження або зменшення соціальних стандартів для українського суспільства. «Ми підемо лише на один крок – як записати таким чином, щоб ці соціальні стандарти не були бутафорними, а виконувалися і щоб обсяг цих стандартів не був предметом політичних заяв, або використання на виборах, або звинувачень тих чи інших посадових осіб», – наголосив голова Конституційної Асамблеї.

Секретар Конституційної Асамблеї М. Ставнійчук припускає про необхідність затвердження змін до деяких розділів Конституції на референдумі. «Згідно з чинною Конституцією, при внесенні змін до розділу I (загальні принципи), III (вибори, референдум) і XIII (порядок внесення змін до Конституції) референдум обов'язковий. Я чітко усвідомлюю, що є необхідність удосконалення і першого, і третього розділів, тому, очевидно, буде референдум щодо внесення змін до Конституції», – заявила М. Ставнійчук.

Зміни до Конституції України повинні мати комплексний характер, вважає ***Голова Верховної Ради В. Литвин.*** Характер змін до Конституції залежатиме «від напрацювань, які здійснить Конституційна Асамблея, і від настроїв у суспільстві». Внесення змін, за його словами, потребують розділи, зокрема, щодо прав і свобод людини в частині їхнього забезпечення і відповідальності влади за їхню реалізацію. При цьому керівник парламенту нагадав, що зміни в жодному разі не повинні «погіршувати соціальне самопочуття людей, звужувати обсяг прав і свобод». «Головне – щоб був консенсус і розуміння, у якому обсязі ці зміни мають бути здійснені», – наголосив В. Литвин.

Керівник правління Центру політико-правових реформ І. Коліушко переконаний, що говорити про те, застаріла Конституція чи ні, не можна. «Поки вона є, необхідно за нею жити. Але внести в неї зміни було б непогано. Особливо, враховуючи те, що вже існує багато напрацьованих ідей, до того ж життя показало ті проблеми, які є в Конституції, тому їх, звичайно, можна поправити через внесення змін. Але це не означає, що вона застаріла», – стверджує політолог. Найгостріші проблеми в Конституції, на думку І. Коліушка, є в розділах місцевого самоврядування, у які необхідно було б внести зміни для того, щоб полегшити адміністративно-територіальну реформу. «Я вважаю, що реформа децентралізації в Україні є найголовнішою. Вона необхідна для того, щоб суспільство розпочало працювати, а не очікувати доброго царя. Існуюча редакція ст. 140–141 Конституції України, на сьогодні вони не сильно сприяють реформі», – зазначив експерт. Тому ці статті краще змінити, щоб у подальшому не виникало дискусій, відповідає реформі Конституція чи ні.

Крім того, І. Коліушко вважає, що потребують змін ті розділи, які стосуються формування й повноважень Вищої ради юстиції. Також є важливе питання стосовно судової реформи в Україні. «Питання розмежування повноважень і взаємовідносин між Президентом і КМУ, питання формування Кабміну. Є питання відносно складу Конституційного Суду, тому це все можна змінити».

Дану позицію підтримує ***політолог К. Бондаренко.*** За його словами, у Конституції України насамперед необхідно вдосконалити розділи, які передбачають функціонування державних інститутів, їх взаємодію. При цьому він додав, що необхідно також удосконалити ті розділи, які стосуються взаємодії між суспільством і державою. Серед положень, які в жодному разі змінювати не можна, К. Бондаренко називає ті, де мова йде про основи державної влади: «Я думаю, що ці статті будуть непорушними».

Політолог К. Бондаренко переконаний, що в основах Конституції закладено права і свободи громадян, характерні для будь-якого демократичного суспільства, і не варто винаходити велосипед, переписуючи ці статті, необхідно залишити ці ж права у громадян України і в подальшому. Замість цього політолог пропонує змінити структуру суспільства. «Думаю, що потрібно зробити всю структуру суспільства більш комфортною, більш легкою і більш

зрозумілою. Також необхідно спростити всі відносини в суспільстві, зменшити кількість обмежень і кількість економічних розбіжностей і колізій», – акцентував К. Бондаренко.

У межах організаційної роботи Асамблеї одним з ключових питань експерти називають забезпечення можливості громадянам брати участь в обговоренні питань стосовно положень Конституції. «В Україні більшість питань потребують участі громадян, які б могли взяти безпосередню участь в обговоренні змін до Конституції», – стверджує ***член Конституційної Асамблеї, керівник Лабораторії законодавчих ініціатив І. Когут.*** Це допоможе зробити Конституцію більш реалістичною в плані гарантування прав і свобод людей. У Конституції України є досить багато декларативних позицій – стосовно соціальної та правової держави. На жаль, багато положень Конституції, зокрема того, що стосується доступу до охорони здоров'я та освіти, мають серйозні обмеження з точки зору бюджету та інших характеристик, зазначає експерт.

Другий аспект – правосуддя, що є найбільшою проблемою на даному етапі. Потрібно зробити новий дизайн Конституції, щоб суди були незалежні і ухвалювали правосудні рішення. Третій – це баланс у системі влади, аби її гілки були врівноваженими та мали відповідні важелі впливу одна на одну. Четвертий – більше повноважень регіонам, децентралізація владних, бюджетних, соціальних повноважень. Потрібно дати можливість на рівні місцевого самоврядування вирішити свої справи та проблеми, підсумував член Конституційної Асамблеї, керівник Лабораторії законодавчих ініціатив І. Когут.

На думку першого Президента України, голови Конституційної Асамблеї Л. Кравчука, є недоцільним змінювати повноваження Президента країни. «Я вважаю, що змінювати статус Президента України немає потреби», – зазначив він під час першого засідання Конституційної Асамблеї. Разом з тим, за його словами, можна уточнити деякі моменти, щоб не було жодного натяку на перетинання чи зазіхання якоїсь гілки влади на іншу сферу. При цьому більшість членів Конституційної Асамблеї вважають, що Президент України має обиратися всенародно. «Більшість членів Конституційної Асамблеї, принаймні науково-експертна група – 18 осіб, займають зрозумілу, чітку і ясну позицію – Президент України має обиратися всенародно», – зазначив Л. Кравчук. Він особисто вважає, що «це єдиний спосіб легітимності Президента і єдиний спосіб участі всього українського народу в обранні глави держави».

Водночас існує думка, що в результаті роботи Конституційної Асамблеї до Конституції можуть бути внесені положення, що розширять повноваження Президента. На таку позицію один із членів Асамблеї, ***голова ради Лабораторії законодавчих ініціатив І. Когут*** висловився негативно. Він вважає, що Україна має розвиватись у фарватері парламентської демократії, де парламент відіграє більшу роль. Стосовно Президента, то його повноваження в Україні були розширені. І на сьогодні в нього є достатньо повноважень, він мало в чому обмежений. У зв'язку з цим не може йти мова про те, щоб Президент із та-

кими повноваженнями, які в нього є сьогодні, обирався парламентом. З іншого боку, якщо припустити, що Президент може обиратися парламентом, член Конституційної Асамблеї І. Когут принципово проти того, щоб у нього зберігалися ті повноваження, які є сьогодні. Президент, що обирається парламентом, має швидше церемоніальні повноваження, але в жодному випадку не адміністративні, переконаний експерт Асамблеї.

У цьому контексті ***директор Київського центру політичних досліджень та конфліктології М. Погребинський*** додав, що головне – це як організована структура влади. Однак він скептично ставиться до спроможності Конституційної Асамблеї запропонувати варіант посилення повноважень парламенту за рахунок Президента. «Не знаю, чи спроможеться Конституційна Асамблея запропонувати варіант посилення повноважень парламенту за рахунок Президента. Щодо цього в мене є сумніви. Якщо наважиться, піде тим шляхом, я буду вітати. Частково це відповідає побажанням європейських інституцій. Таким чином влада покаже, що вона їх враховує», – зауважив М. Погребинський.

Дискусія також торкнулася вдосконалення механізму імпічменту глави держави. Своє бачення щодо цього окреслив голова правління Центру політико-правових реформ І. Коліушко. «У нашій Конституції є ст. 111 про імпічмент Президента. Концепція виписана таким чином, що Президент несе відповідальність у вигляді імпічменту. Іншої відповідальності не мало б бути, це було б неконституційно – і про це сказав Конституційний Суд», – пояснив експерт. У той же час І. Коліушко зазначив, що механізм імпічменту в Конституції 1996 р. виписаний таким чином, що він не є дієвим інструментом. «Наша модель імпічменту, фактично, нереальна. І треба вносити зміни щодо процедури імпічменту. Залишаючи імпічмент недоторканним, вносити ще якусь відповідальність, на мою думку, не відповідає духу Конституції», – резюмував експерт.

Не обійшло поза увагою експертів резонансне питання – надання російській мові статусу другої державної. Один із ***членів Конституційної Асамблеї, співавтор чинної Конституції України В. Мусіяка*** прогнозує, що Партія регіонів внесе пропозиції щодо надання російській мові статусу другої державної на розгляд Асамблеї, однак вони прийняті не будуть. «Зараз Конституційна Асамблея буде працювати над конкретними пропозиціями, збирати їх, обробляти, над ними конкретні комісії будуть працювати, а потім – виносити на обговорення всієї Асамблеї. Оце питання внесуть, мабуть, і це логічно з точки зору ідей представників Партії регіонів, які вони продукували і продукують. Це буде обговорюватися, я думаю, у нас обов'язково. Цього треба очікувати», – переконаний В. Мусіяка.

Водночас голова Конституційної Асамблеї Л. Кравчук вважає, що питання щодо ухвалення другої державної мови в Україні не має перспективи. «10 стаття Конституції України свідчить, що російська не належить до

регіональної мови. Більше того, та сама стаття Конституції України свідчить, що держава сприяє розвитку мов міжнародного спілкування, до яких належить і російська. Напевно, депутати чогось не зрозуміли або ж під виглядом регіональної хочуть надати статус офіційної або державної російській мові», – прокоментував він в інтерв'ю виданню «Известия в Украине». Він наголосив, що не вірить у можливість введення другої державної мови в Україні. «Конституційна Асамблея не ухвалює Конституції, а готує пропозиції, новий Основний закон ухвалюватиме Верховна Рада. Для цього необхідно 300 голосів, а я не думаю, що Партія регіонів чи опозиція отримає на парламентських виборах стільки депутатських мандатів. Таким чином, питання про ухвалення другої державної мови не має перспективи. Ця проблема надумана», – наголосив голова Конституційної Асамблеї.

У цьому контексті ***політолог В. Карасьов*** застеріг, що Конституційна Асамблея може не впоратися з поставленими перед нею завданнями, якщо в нову редакцію Конституції внесуть пакет новацій стосовно федералізації країни, чи російської мови як другої державної.

На думку експерта, особливістю Конституційної Асамблеї має бути новаційність конституційних ідей, а не конституційних рішень. Головна ідея Конституційної асамблеї полягає не в якихось фундаментальних змінах до Конституції. «Скоріше у тому, щоб створити таку конституційну інфраструктуру в країні, яка б забезпечила незалежне правосуддя, гарантію прав, свобод людини і громадянина, і правильно відбудувала розходження противаг гілок влади, а головне знайшла ефективну конституційну синергію між зусиллями держави й суспільства. Якщо синергія буде досягнута, то виграє не так Конституція, як майбутнє країни», – підкреслив він.

Таким чином, ініційована Президентом України дискусія щодо необхідності внесення змін до Основного закону набирає обертів. Більшість експертів переконані в необхідності загальносуспільного визначення змісту положень Конституції України. Вони мають стати продуктом діяльності не лише депутатів та представників Конституційної асамблеї, вони мають відшліфовуватися кращими правниками, мають пройти настільки широке обговорення, вираховування фахової думки, що підготовлений законопроект стане справді потрібною Конституцією для громадян України. Тому внесення змін до положень Основного закону доцільно вивести на рівень консолідації українського суспільства навколо цього процесу.

Н. Тарасенко, мол. наук. співроб.

Китайські інвестиції: вигоди і ризики для України

Кінець червня 2012 р. відзначився суттєвою активізацією двосторонніх відносин між Україною та Китаєм, результатом якої стало підписання ряду інвестиційних угод. Зокрема, 26 червня між Національним банком України та Народним банком Китаю було підписано угоду про валютну операцію своп на загальну суму 15 млрд юанів (2,36 млрд дол.), яка стала першою такою угодою у фінансовій історії України. Своп-угода укладена на три роки і за взаємної згоди може бути подовжена.

Валютна угода з Україною – 21-ша за рахунком для Китаю з зарубіжними країнами, яка укладена за останні три роки. Зазначена угода надає можливість суб'єктам господарювання двох країн використовувати національні валюти для здійснення експортно-імпортних операцій та проведення розрахунків у національних валютах без залучення валют третіх країн.

«Укладання даної угоди є важливим кроком у розширенні використання національних валют у зовнішньоторговельних розрахунках. Це дасть змогу поліпшити платіжно-розрахункові відносини між компаніями України та Китаю, збільшити обсяги двосторонньої торгівлі та інвестицій між двома країнами», – вказується в прес-релізі НБУ.

Не менш важливим стало підписання 28 червня кредитної угоди в обсязі 3 млрд дол. для фінансування проектів у сільськогосподарській галузі, що реалізовуватимуться в Україні. Документ підписано з української сторони Мінагрополітики, а з китайської – Експортно-імпортним банком Китаю та схвалено українським парламентом. «Підписання меморандуму про виділення 3 млрд дол. для розвитку аграрного сектору нашої країни – закономірне проміжне рішення в рамках співробітництва та домовленостей між керівниками наших країн», – пояснив необхідність цього кроку профільний міністр М. Присяжнюк. На думку міністра, китайське фінансування посприяє поліпшенню товарообігу сільськогосподарської продукції та продовольства і збільшенню його обсягу, а також надходженню нових інвестицій в аграрний сектор України, що дасть змогу збільшити продуктивність, поліпшити фінансові можливості сільгоспвиробників країни і, відповідно, технічне переоснащення.

Ще одну угоду, що передбачає можливість відкриття для України спеціальної кредитної лінії на суму 3 млрд 656 млн дол. для реалізації програми заміщення споживання природного газу українським вугіллям, підписали Міністерство енергетики та вугільної промисловості України та Держбанк розвитку КНР.

Крім того, Китай профінансує будівництво експреса з Києва до міжнародного аеропорту «Бориспіль». Відповідну угоду ратифікував уряд Китаю. Документ передбачає виділення аеропорту «Бориспіль» кредиту 372,3 млн дол. під держгарантії. Проект побудови експреса передбачає прокладання 16 км залізничних шляхів, 3,5 км залізничної естакади і термінал на залізничному вокзалі. За пайової участі «Борисполя» будуть закуплені чотири електропоїзди по п'ять вагонів кожний. Кредит видається терміном на 15 років зі ставкою LIBOR+3,5 % та пільговим періодом чотири роки.

Активно співпрацюють країни і в сфері високих технологій. Як повідомили в Державному космічному агентстві України, можливі напрями співробітництва в Місячній програмі стали предметом обговорення українських та китайських партнерів під час візиту в Україну, що проходив 5–6 липня, делегації представників Китайської національної космічної адміністрації та менеджменту китайської промислової корпорації «Велика стіна». Співпраця з дослідження Місяця і Марса входить до перспективних напрямів партнерства нової українсько-китайської програми співробітництва у сфері дослідження та використання космічного простору в мирних цілях на 2011–2015 рр., підписаної у вересні 2010 р.

У планах Китаю також розширення співпраці з Україною у сфері важкого машинобудування. 11 липня стало відомо, що Україна і Китай готують розширення укладеного у 2011 р. контракту (на 20 млн дол.) на постачання українських силових установок з двигуном 6ТД-2Е 9 (1200 кінських сил) для китайського основного бойового танка МВТ-2000.

Паралельно з економічним співробітництвом активізувалися політичні контакти між країнами. Як повідомив директор департаменту інформаційної політики МЗС О. Волошин, наразі йде підготовка візиту Президента України В. Януковича до Китаю, а поки Китай з офіційним візитом відвідав міністр закордонних справ України А. Грищенко.

Особливе значення Китаю серед стратегічних партнерів України було підкреслено Президентом України в цьогорічному Посланні до Верховної Ради. Залучення китайських інвестиційних і технологічних можливостей у різні галузі української економіки є пріоритетним напрямом українсько-китайського співробітництва, відзначив В. Янукович у зверненні до депутатів.

Інтерес з боку України до Китайської Народної Республіки обумовлений рядом факторів економічного та політичного характеру. Сьогодні Китай має одну з найбільших світових економік, передову армію і заслужено посідає своє місце серед провідних держав світу. На тлі «заморожених» відносин з ЄС та відсутності прогресу в перемовинах про ціну газу та Митний союз з Росією китайські інвестиції дуже доречні для України, пише газета «Сегодня». Китайські кредити є також альтернативою більш дорогим російським, однак невідомо, чим обернеться для України «китайська експансія» і як це

відіб'ється на взаємовідносинах з Росією, яка традиційно конкурує з Китаєм в Азії, а тепер ще й у Європі.

Українські експерти активно обговорюють підписані в Пекіні договори. Що стосується ***свопої угоди***, переважають оцінки, згідно з якими досягнута угода, безумовно, є позитивним моментом для розвитку двосторонніх торгових відносин з другою за розмірами валового внутрішнього продукту економікою світу.

Глава українського офісу ТОВ «Брокерський дім "Відкриття"» О. Стародубцев вважає, що підписання двосторонньої угоди між НБУ і Народним банком Китаю – початок нового шляху. «Те, що в розрахунках України з Китаєм можна виключити долар, це дуже позитивно. Як правило, посередник між двома сторонами зайвий. Долар – нестабільна валюта, тому з товарообміну між країнами її краще прибрати», – зазначив О. Стародубцев.

Водночас експерт відзначив, що НБУ повинен доопрацювати механізм розрахунку в юанях і встановити стабільний курс китайської валюти по відношенню до української гривні.

Головний економіст інвестиційної компанії Dragon Capital О. Білан заявила, що хоч юань не є вільноконвертованою валютою, підписання свопу побічно сприятиме стабільності курсу грн/дол. «НБУ обмінює гривню на китайські юані. Таким чином, Нацбанк одержує в тимчасове, проте тривале користування (як мінімум, на три роки) великий обсяг іноземної валюти. У результаті свопу НБУ поповнить свої золотовалютні запаси, які почали скорочуватися в травні через виплати за кредитами МВФ і, швидше за все, продовжили зниження в червні через інтервенції на підтримку курсу гривні і виплат за боргами уряду, – сказала О. Білан. – Для України це вдала операція, особливо за поточних умов, коли через несприятливу ситуації на світових фінансових ринках доступ до зовнішнього фінансування надзвичайно ускладнений».

Експерт відзначає, що історично більшість зовнішньоторговельних контрактів України з Китаєм укладалася в доларах США. Однак цілком імовірно, що після цієї операції частина зовнішньоторговельних контрактів з Китаєм буде переоформлена в юані, оскільки в імпортерів буде можливість придбати юані у НБУ. Таким чином, знизиться попит з боку імпортерів на долар США, що позитивно позначиться на доларовому сегменті валютного ринку.

При цьому О. Білан вважає, що, зі свого боку, Китай зацікавлений у розширенні сфери обігу юаня. Тому в останні рік-два активно укладає такі угоди з центральними банками інших країн.

На думку директора казначейства Євразійського банку розвитку (ЄАБР) С. Єлагіна, використання національних валют для взаємних розрахунків, виключивши з них валюту-посередник (долар чи євро), потенційно може дати ефект як у вигляді поліпшення платіжно-розрахункового балансу між країнами, так і в плані збільшення взаємних інвестицій та обсягів торгових операцій.

«Тим не менше, я не думаю, що наявність такої, безумовно, позитивної опції автоматично призведе до всіх цих ефектів. Щоб механізм зміг реально запрацювати, необхідне, у першу чергу, чітке опрацювання механізмів розрахунків та курсоутворення під час проведення двосторонніх розрахунків у національних валютах. Якщо бізнесу не буде вигідно проводити розрахунки в національних валютах, наявність жодних угод цьому не допоможе», – сказав скарбник ЄАБР.

Тим часом українські банки, які мають коррахунки в китайських фінансових установах і, відповідно, можуть залучати юані в Україну, поки лише придивляються до юаню як до засобу платежу за своїми контрактами. Банкіри наголошують, що в Україні немає ринкового курсоутворення для юаня, його курс до гривні формується через крос-курс, відповідно, залежить від курсу американського долара. У зв'язку з цим для розрахунків віддають перевагу останньому. Якби в Україні було два-три експортери, які завозять юані, то тоді вже можна було б говорити про нормальне курсоутворення, констатують банківські експерти.

При тому що своп укладають для проведення розрахунків у національній валюті як з імпорту, так і експорту, на сьогодні складно уявити собі українського експортера, який добровільно відмовляється від валютної виручки і за свої продані товари в Китай готовий отримувати гривню. З цього випливає, що зусилля НБУ щодо збільшення товарообігу між Україною і Китаєм навряд чи будуть стимулом для експортерів.

Водночас імпортери, дійсно, поповнять свій інструментарій для хеджування валютних ризиків. Хоча в останні роки головним фактором у цьому питанні є стабільний курс гривні щодо долара США, таким чином імпортер упевнений, що за проданий в Україну товар він точно зможе купити долари за стабільною ціною для проведення розрахунків. У зв'язку з тим, що сьогодні спостерігається тенденція до слабкої девальвації нацвалюти, цілком імовірно, що попит на своповий юань пожвавиться. Хоча все залежить від того, за якою ціною Нацбанк буде його реалізовувати. Озвучені С. Арбузовим параметри договору своп не дають уявлення про точний курс, який застосовувався під час укладання угоди. Однак, усе-таки, можна припустити, що в ціну буде закладатися і вартість свопу.

Експерти вважають, що більше преференцій від укладеної угоди отримають українські імпортери. Це, у свою чергу, матиме вплив на макрорівні, зокрема, сприятиме зростанню і так не слабкого дефіциту зовнішньої торгівлі. У короткочасній перспективі такий чинник може бути компенсований за рахунок припливу юанів і збільшення капітального рахунку, що нівелює вплив на платіжний баланс.

Максимально корисний ефект від таких угод своп може бути у випадку рівнозначного рівня двосторонньої торгівлі, коли експорт та імпорт приблизно врівноважені, припускають експерти. Тоді угода може бути закрита «в

нуль» з вигодою для обох сторін. Однак після закінчення угоди НБУ доведеться повертати Китаю його «народні гроші». Але у зв'язку з тим, що значного притоку експортної виручки в юанях очікувати не доводиться, виникне необхідність для закриття угоди вилучити частину резервів у доларах США й обміняти їх на китайську валюту.

Якщо виходити з цілей угоди для української сторони, більш вигідним є визначення обсягу, який приблизно дорівнює негативному сальдо в двосторонній торгівлі з Китаєм. Це дасть змогу скоротити вилучення фінансових ресурсів, необхідних для купівлі американського долара, який до цього часу використовується в розрахунках за торговельними контрактами між українськими та китайськими компаніями.

З огляду на це обсяг прямих іноземних інвестицій з Китаю демонструє достатньо обережне ставлення до України. Так, станом на кінець другого кварталу 2011 р. обсяг прямих інвестицій з КНР становив лише 14,7 млн дол., тобто лише 0,03 % від загального обсягу ПІІ в Україну. Тому, якщо Україна не має припливу значних обсягів прямих інвестицій з Китаю, під час підписання своп-угоди цілком логічним було б виходити на обсяг (виходячи з динаміки дефіциту торгівлі), не менший за 5 млрд дол.

Щоправда, отримані за угодою своп юані Нацбанк не зможе зарахувати у свої резерви. Як заявив глава НБУ, поки ця грошова одиниця не розглядається як резервна, хоча він не виключив такої перспективи з урахуванням виконання завдання щодо диверсифікації активів Центробанку.

У ЄАБР вважають, що угода своп України та Китаю корисна з точки зору віддаленої перспективи юаня як потенційного кандидата на резервну валюту. У поточній ситуації на світових ринках звучить дедалі більше заяв про необхідність диверсифікації валютних резервів, а валюта, яку активно використовують для розрахунків, має чимало шансів отримати такий статус, навіть хоча б у регіональному масштабі. Водночас керівництво КНР упевнене, що протягом 5–10 років юань може стати повністю конвертованим.

Коментуючи підписаний договір, виконавчий директор Міжнародного фонду Блейзера О. Устенко поставив під великий сумнів зміцнення юаня, тому що його курс так само, як і гривні, усе одно, прив'язаний до долара. «У даній ситуації юані будуть вигідні при укладанні довгострокових експортних поставок з України, в інших випадках бізнес буде орієнтований на більш стабільну валюту», – вважає експерт.

Зі свого боку експерт-аналітик О. Охріменко звернув увагу на те, що обсяг експорту китайських товарів в Україну на сьогодні набагато перевершує поставки товарів українських виробників до Китаю, а тому такий договір вигідний, у першу чергу, КНР, а не Україні. Цю ж думку підтримує й виконавчий директор Європейської бізнес-асоціації Г. Дерев'янко.

Підняті експертами питання стосуються також планів Нацбанку щодо укладання угоди своп з Центробанком Росії, можливість підписання якої

анонсував глава НБУ С. Арбузов. Товарообіг між Україною і РФ в рази більше, ніж з Китаєм, але базові показники зовнішньої торгівлі однакові – імпорт перевищує експорт. Найімовірніше, українські підприємства за поставлену з Росії продукцію частіше розраховуються в рублях. Однак, враховуючи приблизно однакову ментальність щодо довіри до національних валют, а також те, що Центробанк Росії проводить регулярну девальвацію рубля, можуть демонструвати слабкі перспективи різкого збільшення обсягу карбованцевих розрахунків.

Прикладом можуть бути розрахунки України за імпортований російський газ. Незважаючи на досягнуту домовленість про оплату його поставок у рублях, «Нафтогаз» розрахувався в російській нацвалюті тільки один раз – у листопаді минулого року, і це була тільки частина платежу.

Експерти приходять до висновку, що угоди своп, безумовно, корисні, у тому числі і в плані розширення інструментарію в рамках двосторонніх розрахунків, однак потужного і різкого позитивного ефекту очікувати не варто.

У НБУ, у свою чергу, вважають, що укладання зазначеної угоди є важливим кроком у розширенні сфери використання національних валют для проведення зовнішньоторговельних розрахунків, зокрема, з одним з найбільших торгових партнерів України. Очікуваним ефектом має стати поліпшення платіжно-розрахункових відносин між українськими та китайськими компаніями, збільшення обсягів двосторонньої торгівлі та інвестицій між Україною та Китаєм.

Неоднозначні експертні оцінки були висловлені з приводу перспективи ***залучення 3 млрд дол. китайських інвестицій для розвитку сільського господарства***. За планами Міністерства аграрної політики і продовольства, значні капіталовкладення потрібні в налагодження нових ліній з виробництва добрив, у модернізацію сільськогосподарського машинобудування, на розвиток зернової галузі, землеробства, закупівлю насіння та інших культур. За словами міністра аграрної політики і продовольства України М. Присяжнюка, серед проектів співробітництва «плани спільного будівництва заводу з виробництва пестицидів та гербіцидів, оскільки Україна зараз на 100 % імпортує хімікати на суму 1 млрд дол. Україна також зацікавлена в тих сільгоспмашинах, які виробляє Китай. На першому етапі ми будемо розвивати імпорт, але вже проводиться робота зі створення СП для виробництва тракторів на території нашої країни», – сказав міністр.

Він також повідомив, що розглядається ряд інших проектів, які зачіпають різні сільськогосподарські сфери – від тваринництва та рослинництва до модернізації українських зернoперевалочних елеваторів у портах. Міністр зазначив, що масштабні програми співробітництва в перспективі дадуть змогу Україні і Китаю вийти на експорт сільськогосподарської продукції на ринки третіх країн.

«У нашої країни таких власних ресурсів немає, і найближчим часом не буде. До того ж додаткові 3 млрд дол. інвестицій у сільське господарство приведуть до зростання ВВП, створення робочих місць, вирівнювання платіжного балансу, підвищення рейтингу України як одного з ключових експортерів зер-

нових», – вважає старший аналітик інвестиційної компанії «АРТ Капітал» А. Патіота.

Як відомо, вітчизняний агропром не може похвалитися достатньою бюджетною підтримкою. Наприклад, у поточному році в цілому Міністерству аграрної політики і продовольства з держбюджету має бути виділено 4,9 млрд грн. При цьому витрати на утримання Міністерства внутрішніх справ у 2012 р. становлять майже 13 млрд грн, а на соціальні потреби країни, у тому числі дотування Пенсійного фонду – понад 66 млрд грн.

Це не означає, що 24,3 млрд грн китайських ресурсів, на які скориговані граничні обсяги дефіциту і державного боргу, будуть отримані в один момент. «Сума буде наповнюватися після підписання індивідуальних кредитних угод протягом року. І відповідно до рішень уряду буде здійснюватися фінансування на умовах як безпосередньої державної підтримки в сільському господарстві України, так і на кредитній поворотній основі нашого аграрного сектору», – пояснює перший заступник міністра фінансів А. Мярковський, який представляв законопроект про отримання китайського позики у Верховній Раді.

Кошти залучаються на термін до 15 років. При цьому плата за їх використання становитиме 4,5 % плюс шестимісячна ставка LIBOR. Якщо врахувати, що нині LIBOR коливається в межах 0,7–0,8 %, кредит обійдеться Україні в 5,2–5,3 % на рік. За грубими підрахунками, з урахуванням відсотків, Києву доведеться повернути Пекіну понад 4,1 млрд дол. У порівнянні з суверенними бондами під 9,25 % річних – дуже недорого. «Звичайно, більш привабливими з точки зору вартості є кредити Міжнародного валютного фонду. Однак кошти МВФ не можна використовувати для фінансування конкретних галузей економіки», – підкреслює керівник інформаційно-аналітичного центру FOREX Club в Україну М. Івченко.

Правда, як повідомив міністр агрополітики та продовольства М. Присяжнюк, китайці наполягають на тому, щоб Україна надала держгарантії під видані кошти. Хоча у ст. 6 Закону «Про Державний бюджет України на 2012 рік» чітко сказано, що обсяг держгарантій у поточному році може становити максимум 15 млрд грн. Відповідно, щоб гарантії покривали зазначену суму кредиту, до Держбюджету було внесено чергові правки.

Урядом було підготовлено відповідний законопроект «Про внесення зміни до Закону України "Про Державний бюджет України на 2012 рік"» № 10683 від 2 липня 2012 р. За цей законопроект уже 4 липня проголосувало 260 електронних карток депутатів. Норми закону тепер дають право Кабінету Міністрів України здійснити державні запозичення на реалізацію цього меморандуму понад обсяги, встановлені додатком № 2 до закону про державний бюджет на 2012 р., у сумі до 24,3 млрд грн.

Граничний обсяг дефіциту державного бюджету України, державного боргу та переліку кредитів (позик), що залучаються державою до спеціального фонду Державного бюджету України, можуть також бути скориговані.

На обсяг залучених коштів Міністерство фінансів України збільшуватиме відповідні показники фінансування, видатків та кредитування спеціального фонду державного бюджету понад раніше затверджені обсяги.

Разом з тим до законопроекту було висловлено достатньо критичні зауваження з боку Головного науково-експертного управління Верховної Ради, з якими важко сперечатися. Так, положення цього законодавчого акту виходять за межі повноважень Кабінету Міністрів України, визначених Конституцією та Бюджетним кодексом, які не передбачають можливості коригування урядом показників державного бюджету України.

Тобто, фактично цей закон не дає змоги змінити рівень граничного боргу та дефіцит бюджету, оскільки такі зміни здійснюються відповідно до чітко обрахованих показників.

Водночас, оскільки немає конкретних проектів із визначеними сумами, відповідно, не може бути і змін до закону про державний бюджет на 2012 р. У такому випадку не зрозуміло, як була організована підготовча робота, якщо й досі немає чіткого переліку затверджених проектів і яку ефективність слід очікувати від їхньої реалізації.

Якщо слідувати нормам чинного законодавства України, то зміни до закону про бюджет на 2012 р. буде необхідно вносити лише двома шляхами: або сформувати єдиний портфель цих проектів з визначенням загальної суми та саме на цю суму збільшувати показники, або затверджувати той чи інший проект та на суму цього проекту робити зміни в законі. До речі, право на такі зміни надано лише на поточний рік.

Водночас уряд має намір провести додаткові переговори, після яких остаточно визначить, чи будуть надані державні гарантії за рахунок бюджетних коштів або все ж форвардні контракти на вивіз кукурудзи. Останнє передбачає, що в рамках повернення китайських кредитів Україна буде щороку поставляти в Китай 2–2,5 млн т кукурудзи. Нині на світовому ринку 1 т кукурудзи коштує близько 265 дол., ці поставки можуть принести близько 0,66 млрд дол. додаткового доходу від експорту.

Аграрних експертів інтерес Китаю до української кукурудзи не дивує. «Після минулорічного великого врожаю кукурудзи, який "ознаменувався" для Китаю "надбавкою" у 2 млн т, у поточному році очікується колосальне падіння через засухи в США, – говорить представник зернового ринку. – Оператори вже говорять про те, що врожай кукурудзи в США фактично загинув, запаси в американських засіках скоротяться на 35 %. Це означає, що ціни на кукурудзу в нинішньому сезоні виростуть. А в наступному можуть і впасти, якщо ситуація зміниться».

Експерти також не сумніваються, що Китай не обійде увагою фішку українського аграрного виробництва – насіння соняшника. Можливо, він зацікавиться і рапсом, з огляду на попередні повідомлення, що в рамках тримільярд-

ного проекту Україна і Китай розглядають питання переобладнання наявних спиртзаводів для виробництва біопалива.

До речі, Мінсільгосп Китаю в останні місяці активно просуває власну кукурудзяну програму. Суть її полягає в максимальному скороченні залежності Піднебесної від імпортних її постачань. Річ у тому, що ще у 2009 р. КНР був нетто-експортером зерна, але зростання попиту змусило країну в сезоні 2010–11 рр. ввезти 1,7 млн т кукурудзи, а в цьому прогнозуються постачання з-за кордону в обсязі 4 млн т. Тому Китай бачить у такій динаміці загрозу своїй національній безпеці й докладає зусиль для контролю «імпорту», що призведе, швидше за все, до власного виробництва кукурудзи на просторах інших країн.

«Швидше за все, у цьому меморандумі є обмовка, що українські компанії можуть витрачати гроші, отримані за кредитами, тільки на купівлю китайських товарів. Бо за іншою логікою, цей кредит не можна пояснити. Ті самі, наприклад, США, Німеччина теж видають аналогічні кредити. Логіка цього кредитування дуже проста: за рахунок видачі кредитів збільшується закупівля товарів у країни, яка видає кредит. Для того, щоб потім цей кредит повернули, дуже бажано мати держгарантію. У цьому випадку юридичні особи, які отримають гроші від китайців, зможуть їх витратити, а потім уже уряд розраховуватиметься з Китаєм. Можливо, що як розрахунок може бути й кукурудза. Хоча, швидше за все, це буде договір, що Китай отримає в довгострокову оренду українську землю і вже сам вирощуватиме кукурудзу або щось інше», – вважає президент Українського аналітичного центру О. Охріменко. Адже згідно з українсько-китайським меморандумом, практичні дії цього документа почнуться з 2013 р., саме тоді, коли українська влада планує запустити земельну реформу, яка узаконить купівлю-продаж сільгоспземель.

«Китайці як ніхто вміють чекати і домагатися своїх цілей, а всі кошти – фінансові та технічні – у них є в наявності. Вони почнуть із вкладень у сільськогосподарську інфраструктуру і переробку, експорт продовольства, але в кінцевому підсумку ми прогнозуємо, що вони виявляться власниками значного масиву українських земель. Нехай це буде через 20–30 років, але кошти вже зарезервовані», – упевнений А. Патіота. Враховуючи практику співпраці з іншими країнами, після агропрому китайці, швидше за все, сконцентрують свої інтереси в будівельній і переробній галузях, легкої промисловості, оптової та роздрібної торгівлі.

Член парламентського Комітету з питань оборони і національної безпеки В. Макієнко наголосив, що китайський уряд вже кілька років проявляє інтерес до роботи в Україні в різних сферах. «Співпраця – це добре. Важливо тільки враховувати всі нюанси. Наприклад, наскільки мені відомо, раніше йшлося про проекти так званого інтенсивного виробництва в сільському господарстві. Воно дає швидку окупність, але виснажує ресурси, землі. В інших проектах китайці готові інвестувати тільки з умовою, що будівництвом

підприємств в Україні будуть займатися китайські ж компанії, що працюють за їхніми технологіями. Тут важливо зважити всі "за" і "проти": зрозуміло, що робота з європейцями складніша й дорожча, але, можливо, перспективніша? Потрібно ретельно вивчати кожен окремий проект», – сказав він.

Керівник Інституту української політики К. Бондаренко вважає, що в перспективі фінансування Китаєм сільськогосподарських проектів поки немає нічого, що могло б викликати занепокоєння української сторони. «Нерезиденти в будь-якому випадку не отримають право купувати українську землю, а інвестиції не мають національності. В інтересах нашої країни, щоб китайці, європейці, росіяни вкладали кошти, що дають змогу розвивати стратегічну галузь української економіки – сільське господарство», – відзначив експерт.

Проте керівник галузевого аналітичного агентства ААА С. Наливка зазначив: «Ми всі впевнені, що іноземці не зможуть купувати українські чорноземи. Але в законодавстві є посилання на право Кабінету Міністрів давати дозволи окремим юридичним особам. Утім, можна ж і не купувати землю, а взяти її в довгострокову оренду. Або, наприклад, купити українське підприємство, що вже має землі у власності або в оренді». Експерт вважає, що китайці з такою легкістю дають інвестиції під програми, пов'язані з сільським господарством, тому що по всьому світу шукають можливості доступу до родючих земель. «А наші з легкістю беруть гроші, адже це годівниця. Реалізовувати програми буде зараз Державна продовольчо-зернова корпорація України. Навіщо будувати два заводи, про які вони говорять? Навіщо купувати китайське насіння? Це тільки ширма, я вважаю, зручний спосіб розділити чималі кошти серед своїх», – припустив експерт.

Деякі ЗМІ також нагадують, що за таким сценарієм Китай діяв у Казахстані: «Спочатку – легкі інвестиції під сільськогосподарські проекти. Але коли сума інвестицій перевищила 20 млрд дол., з'ясувалося, що Китай контролює в Казахстані до 70 % запасів надр – нафти і газу, а також розпоряджається значними земельними ресурсами: землі сільськогосподарського призначення передані інвестору в довгострокову оренду. 100 років – це 100 років. Аляска теж колись була російською територією...», – констатує «Независимая газета».

Примітна також політика Китаю щодо країн Африки, яку вже охрестили «новим колоніалізмом». На «чорному континенті» Китай розвиває інфраструктуру, дає щедрі кредити урядам, навіть будує цілі міста. В обмін на це Китай отримує ресурси: від урану та нафти до какао і цінних порід дерева. У 2011 р. обсяг торгівлі КНР і африканських країн досяг показника 110 млрд дол.

Активне входження Піднебесної на африканський ринок серйозно стурбувало ті європейські держави, які диктували на ньому свої умови ще з часів краху колоніальної системи. Однією з причин війни в Лівії аналітики називали не тільки повалення режиму Каддафі, але й посилення європейського контролю над лівійською нафтою, якою зацікавилися китайські інвестори. Те, що відбувається в Африці, сьогодні можна назвати війною двох колоніалізмів –

європейського і китайського. Проте останній м'який і хитріший. Отже, з урахуванням того, що у світі насувається продовольча криза, Україна, яка має величезний сільськогосподарський потенціал, може цілком піти второваним «африканським» шляхом, розплачуючись за розвиток інфраструктури своїми ресурсами.

До того ж ситуація в аграрній сфері Китаю сьогодні є не найкращою. У 2008 р. Китай виробив 53,29 млн т хімічних добрив. Це вивело його на третє місце у світі за обсягами виробництва. Значна частина цих добрив була використана всередині країни. Тоді Пекін ухвалив програму щодо збільшення врожайності на 10–15 % за п'ять років. При цьому планувалося використовувати велику кількість добрив і пестицидів, а також генетично модифікованих організмів. У результаті такої політики значні площі Китаю виявилися непридатними для сільського господарства. За даними державної China Soil Association, понад 10 % всіх китайських земель уже не годяться для вирощування будь-чого. Крім того, з активізацією використання хімічних добрив і пестицидів у Китаї почали виникати постійні скандали з масовими отруєннями. З 2011 р. країну тричі стрясали резонансні урядові розслідування, коли отруєними виявлялися місцеве молоко, м'ясо або сир. У результаті Пекін вирішив виділити у 2012 р. 9,52 млрд дол. для того, щоб хоча б частково відновити сільськогосподарські угіддя.

З іншого боку, за даними FAO (Продовольча і сільськогосподарська Організація Об'єднаних Націй), уже у 2014 р. Китай не зможе сам забезпечувати потреби свого населення в продуктах. Щоб уникнути проблем з продовольством, йому знадобиться потужний приплив імпорту. Крім того, згідно з інформацією Центру Буркінгса, у 2012 р. середній дохід китайської сім'ї досяг 3 тис. дол. на місяць. Це дало можливість аналітикам говорити про стрімке формування середнього класу в КНР і зростання харчових запитів більшості населення. «У 2012-му Китай буде годувати 1,34 млрд людей, і вони їдять на 40 % більше свинини, ніж ще 10 років тому. А споживання рису постійно падає», – констатує С. Луртха з The National Asia Research Program. Вона заявила, що в майбутньому ситуація тільки погіршуватиметься, і Китаю дуже швидко знадобляться чисті та високоякісні продукти. У цьому випадку Україна може стати важливим донором для КНР.

На думку ж члена Європейської асоціації аграрних економістів Т. Гагалюка, підписання меморандуму з Експортно-імпортним банком Китаю об'єднало окремі домовленості українських та китайських компаній в агросфері. «Найбільш популярним для вітчизняних підприємців стане постачання в Китай кормової сировини, оскільки на тлі зростання населення буде зростати і кількість худоби, а також продуктів харчування», – підкреслив він.

З іншого боку, цей меморандум надасть преференції китайській стороні. «Ми розуміємо, що всі китайські кредити пов'язані та означають імпорт технологій з КНР. Але для нас сьогодні це питання виживання», – вважає

джерело в Мінагрополітики. На думку аналітика ІК Dragon Capital О. Білан, так як більша частина цих коштів піде на купівлю насіння та обладнання в Китаї, його позитивний вплив буде досить скромним. До того ж, за словами генерального директора Українського клубу аграрного бізнесу В. Лапи, передбачена меморандумом сума інвестицій – 3 млрд дол. – може виявитися недостатньою. «Ці кошти – заявка на активну майбутню співпрацю, оскільки якщо влити їх в один напрямок сільського господарства, то цього буде недостатньо для покриття всіх інвестиційних потреб», – вважає В. Лапа.

Існують і певні ризики, пов'язані з наданням китайських ресурсів на розвиток окремих секторів лише у формі урядових позик. Велика ймовірність, що ключову вигоду отримають розпорядники бюджетних фондів, які будуть визначати конкретні напрями розподілу китайських інвестицій, а гроші просто «загубляться». «Шанси, що уряд зможе ефективно і прозоро розподілити кредитні кошти, дуже низькі», – вважає аналітик інвестиційної компанії Concorde Capital В. Вавpищук.

«Користі від цього кредиту ніякої, окрім як фінансова підтримка непотрібної Україні структури – Державної продовольчо-зернової корпорації. Ось побачите: кошти, якщо кредит таки буде виділений, отримають обрані і зовсім не на ті потреби, які розписані в законі», – вважає директор консалтингової компанії ААА С. Наливка.

У спробах Києва домовитися з Китаєм багато експертів знаходять також бажання уряду отримати нові валютні позики, так як звичні джерела вже вичерпані. На МВФ сьогодні навряд чи можна розраховувати: для відновлення кредитування фонд вимагає підвищити тарифи для населення, що навряд чи можливо напередодні парламентських виборів. Водночас європейські інвестори більше стурбовані порятунком своїх економік. Росія, у свою чергу, теж не поспішає вкладати гроші в економіку України без певних поступок у газовій сфері. Тому отримання до осені додаткових 3 млрд дол. дасть українському уряду більше простору для маневру в разі непередбачуваних обставин.

Деякі фахівці, коментуючи ситуацію, відзначають ще один нюанс: китайці, приходячи на ринок, швидко вкорінюються, робітники, які приїжджають для реалізації проекту, перевозять у країну перебування свої сім'ї. «В Угорщині почали реалізовувати інвестиційні програми співробітництва з Китаєм – через пару років отримали двохсоттисячну китайську діаспору. В Україні і сьогодні ніхто не знає, скільки сотень тисяч китайців проживає. Однак держава зобов'язана враховувати і демографічний фактор у нинішніх інвестиційних програмах. Інакше через кілька років отримаємо великий головний біль: наші селяни навряд чи з легкістю сприймуть той факт, що на їхній землі господарюють китайці. Різниця в релігії, культурі, традиціях настільки велика, що конфлікти неминучі. Тому нинішні плани можуть стати міною сповільненої дії», – сказав один зі співрозмовників НГ.

Політолог К. Бондаренко, коментуючи це питання, зазначив, що між сільськогосподарськими інвесторами і корінним населенням завжди виникають конфлікти: «Запитайте в поляків, як вони ставляться до голландців. Претензії є. І в нас будуть, хто б не прийшов працювати на землі, не має значення національність. Питання в тому, наскільки цивілізовано вирішується ця проблема. Ось що потрібно передбачити».

На порозі реалізації стоїть ще один масштабний проект, здійснення якого відбудеться за китайські гроші, – ***модернізація шахт, теплостанцій і будівництво заводу з газифікації вугілля на суму 3,6 млрд дол***.

Про те, що Україна може скоротити споживання російського газу на 6 млрд куб. м лише за рахунок переведення теплових станцій на використання вітчизняного вугілля замість імпортного газу, міністр енергетики Ю. Бойко заявляв на початку 2012 р. Про це говорив і український Прем'єр М. Азаров. Він навіть назвав рівень рентабельності такої заміни – якщо імпортний газ коштує більше, ніж 220 дол. за 1 тис. кубів, то вигідніше перейти на вугілля.

Кредит для переходу з газу на вугілля, який може надати Україні Державний банк розвитку Китайської Народної Республіки, може окупитися за два роки, якщо вдасться замінити вугіллям 6 млрд кубів газу. Однак, на переконання експертів, проект містить економічні й екологічні ризики.

Попередній протокол про можливість кредиту підписали 13 липня в Києві Державний банк розвитку КНР та українське Міністерство енергетики. Банк може надати Україні кредит на понад 3,6 млрд дол. для заміни споживання газу на вугілля. Умовою отримання грошей є використання китайських технологій, обладнання та фахівців.

«Вугільний» кредит може бути взаємовигідним для Києва і Пекіна, вважає експерт Інституту енергетичних досліджень Ю. Корольчук. Якщо заміна газу на вугілля дозволить скоротити імпорт газу на 6 млрд куб. м на рік (а це – половина газу, який споживає нині українська теплоенергетика), то за нинішніх цін на російський газ китайський кредит може окупитися за два роки, вважає експерт.

Китаю вигідно експортувати свої технології та техніку, та ще й за умови, коли через економічну кризу попит на китайські товари у світі падає, а відтак скорочується і китайський ВВП. Україна ж самотужки не «потягне» такий проект, як переобладнання ТЕЦ із газу на вугілля, вважає експерт. Однак Україні такий кредит – як і сам перехід ТЕЦ на вугілля – може принести не лише переваги, а й приховані небезпеки.

Китайські гроші можуть бути використані для закупівлі лише китайських технологій та техніки, хоча українські технології також є цілком конкурентоспроможними. Утім, було б нереалістично очікувати, що китайці даватимуть мільярди доларів на закупку українських технологій, зазначає Ю. Корольчук. На його думку, китайські технології, особливо ті, що стосуються видобування

та використання вугілля, є цілком сучасними. Проте китайські системи очищення повітря після спалювання вугілля на теплових станціях є досить обмеженими і далекими від європейських стандартів, а саме забруднення повітря є однією із головних претензій до ТЕЦ, що працюють на вугіллі. «Це є дуже суперечливий момент, бо саме в цьому Китай ще навіть не наздогнав європейські країни чи США, які є лідерами в цих технологіях», – говорить Ю. Корольчук.

Екологічна чистота китайських технологій спалювання водно-вугільної суміші викликають у фахівців недовіру вже хоча б тому, що китайська промисловість є однією з найбільш екологічно брудних у світі. Таким чином Україна, яка є безпосереднім сусідом Європи, ризикує негайно отримати з її боку претензії у сфері охорони навколишнього середовища. У самій Україні плани з переведення міських ТЕЦ на вугілля викликають серйозне занепокоєння в місцевих органів влади, а екологи вже прогнозують, що Україну можуть назавжди позбавити фінансування в рамках Кіотського протоколу.

Раніше, коментуючи ідею Міністерства енергетики про переведення теплоенергетики з газу на вугілля, мер Донецька О. Лук'янченко заявляв, що «коли всі котельні працювали на вугіллі, місто було чорне», і прирівняв повернення до опалення вугіллям до будівництва трьох додаткових металургійних заводів у місті.

Крім того, український уряд нещодавно оголосив про плани приватизувати теплову енергетику, і якщо китайський кредит на переобладнання ТЕЦ таки буде залучено, то незрозумілою залишається роль інвесторів, які претендуватимуть на купівлю цих підприємств.

До того ж, середній термін переобладнання однієї ТЕЦ становить близько чотирьох років, упродовж яких ситуація на енергетичному ринку може змінитися.

Не варто оминати також і питання ресурсної бази для переобладнаних під вугілля теплостанцій і оцінювати не тільки запаси українського вугілля, але й вартість його видобутку. А вона зростає, що глибшими стають українські шахти.

Оцінити обсяг інвестицій у проект заміщення газу вугіллям у теплоенергетиці наразі практично неможливо, бо в Україні нараховуються кілька десятків ТЕЦ, які мають різну потужність, ступінь зносу і конструктивні особливості. Експерти говорять про сотні мільйонів, навіть мільярдів доларів. Утім, при детальному розгляді зрозуміло, що китайські «інвестиції» є пасткою, східною хитрістю, будучи не інвестиціями як такими, а так званими пов'язаними кредитами на досить жорстких умовах. Гроші даються під проекти, генеральним підрядником яких є китайські фірми. Вони використовують своє обладнання та робочу силу, забезпечують замовленнями свої підприємства. У результаті 50–60 % кредиту повертається в китайську економіку, але віддавати всю суму з відсотками доводиться одержувачу позики, а головне – Китай вимагає державних гарантій, як правило, у вигляді реальних активів. У цьому сенсі Китаю абсолютно все одно, у приватній або державній власності перебуває об'єкт інвестування, точніше кредитування, бо в разі проблем з повер-

ненням кредиту, все одно відповідає держава своїми активами – землею, майном, бюджетними коштами, золотовалютними резервами і т. д.

Нещодавно в країнах Євросоюзу, що зазнають величезних фінансових проблем, відмовилися від залучення китайських кредитів та інвестицій саме тому, що вони є інструментом зміцнення гегемонії Піднебесної.

Фінансування Китаєм будівництва швидкісного залізничного сполучення між Києвом і Борисполем «Повітряний експрес» також не залишилося поза увагою експертів. Під створення регулярного залізничного сполучення між терміналами в аеропорту «Бориспіль» і центром Києва передбачається залучити китайський кредит на суму 372,3 млн дол. під держгарантії. Найближчим часом Україна виплатить Китаю комісійний внесок за кредит, після чого Експортно-імпортний банк Китаю надасть перший транш у розмірі близько 15 млн дол. «Процес узгодження був досить тривалим. Ми очікуємо перший транш протягом двох тижнів», – розповів голова нацбюро з інновацій В. Каськів. – Для проекту необхідно побудувати 16 км залізничних шляхів, 3,5 км залізничної естакади і термінал на залізничному вокзалі. За пайової участі «Борисполя» будуть закуплені чотири електропоїзди по п'ять вагонів кожний. Кредит видається терміном на 15 років зі ставкою LIBOR+3,5 % та пільговим періодом чотири роки.

«Це перший інфраструктурний проект, який не буде фінансуватися державою. Планується виплачувати кредит уже з прибутку експреса», – пояснив В. Каськів. За його словами, формально процес будівництва вже розпочато, а експрес може бути запущений у 2014 р. Підрядником будівництва стане китайська компанія China National Machinery Industry Complete Engineering Corporation.

За словами В. Каськіва, повну презентацію проекту з описом його бізнес-плану планується провести у вересні: «Я не можу зараз сказати, скільки буде коштувати проїзд в експресі, але ми розраховуємо, що проект окупиться приблизно за 15 років з урахуванням перспектив зростання пасажиропотоку в "Бориспіль"».

«Для Китаю цей проект цікавий, так як держава отримує подвійну вигоду: велике дороге замовлення для своїх підприємств і гарантоване повернення вкладених інвестицій. Оцінити ж плюси для української сторони складно без відповідних розрахунків», – говорить директор Центру транспортних стратегій С. Вовк.

Примітно, що спочатку експрес планувалося запустити до Євро-2012. Китайські інвестори вже тоді розглядали можливість своєї участі в проекті. Однак цього так і не відбулося. Чи доцільний проект сьогодні?

Експерти висловлюють серйозні побоювання, у т. ч. і в тому, що стосується окупності проекту. Заступник директора Центру політичного та економічного аналізу А. Кравченко вважає, що економічно обґрунтованою ціною проїзду в експресі може бути 10 дол. – стільки сьогодні платять пасажири московсько-

го «Аероекспреса» (з'єднує вокзали та аеропорти в Москві). Однак якщо через аеропорти московського авіавузла в минулому році було перевезено близько 50 млн пасажирів, то через «Бориспіль» – усього 8 млн осіб. «Експрес може просто не набрати необхідний пасажиропотік. Особливо враховуючи, що залізниця погано сполучається з метрополітеном, а маршрут експреса незручний жителям лівого берега Києва, а це 40 % його населення», – говорить А. Кравченко.

«Повітряний експрес» може стати вигідним для пасажирів, тільки якщо буде мати явну конкурентну перевагу перед іншими видами транспорту. Нині мінімальна вартість проїзду в «Бориспіль» від Центрального вокзалу на маршрутці становить 25 грн, а на таксі – від 127 грн. Швидкість руху при цьому порівняна – час електропоїзда в дорозі становитиме 41 хв., тоді як на маршрутці (за відсутності значних пробок) – близько 45 хв. А. Кравченко впевнений, що проблему доставки пасажирів можна вирішити набагато дешевше: «Для цього необхідно закупити додатково близько 30 автобусів загальною вартістю 6–7 млн дол., які б їздили від метро "Бориспільська". Це буде набагато дешевше».

Згідно з проектом, будівництво експресу реалізується на основі китайських технологій, китайських матеріалів, китайськими компаніями і за участю китайських робітників і інженерів. При цьому ввезені устаткування і матеріали звільняються від мита та не оподатковуються. Прибуток від реалізації проекту також звільнений від оподаткування. Таким чином, економічний ефект від реалізації цього проекту для економіки України мінімальний. Адже можна було б завантажити свої власні потужності і задіяти своїх же власних будівельників.

Що стосується ***українсько-китайського співробітництва в галузі важкого машинобудування***, зокрема щодо постачання українських двигунів для китайських танків, експерти прогнозують, що Китай не буде купувати великі партії, і це може стати проблемою для України. «Китай хоче купувати в нас технології. І це реальна загроза і певна дилема. І тут Україні необхідно бути дуже обережною. Адже китайська сторона вкладає величезні кошти в розробку, розвідку технологій. Тому може статися таке: купивши певний обмежений і невеликий обсяг продукції, вивчивши технологію, Китай може почати масове виробництво цих виробів у себе, під своїм брендом. І потім експортувати цю продукцію на світові ринки, випереджаючи Росію і Україну. І це загроза в усіх напрямках, починаючи з гідролокації, літакобудування, моторобудування і так далі. Китай – дуже сильна держава в плані поглинання технологій. Тому тут потрібно розуміти, що Китай дуже цікавий для України, але, з іншого боку, дуже небезпечний», – попереджає військовий експерт В. Бадрак.

Кредити, які Україна залучила і має намір залучити в Китаю, принесуть країні більше проблем, ніж користі, вважає фінансовий аналітик Е. Найман. «На поточний момент залучення кредиту Китаю, на мій погляд, швидше, породить нові проблеми. Він не дає кредит грошима, ми грошей не побачимо. У

нас буде щось побудовано, за це ми платитимемо тіло кредиту і відсотки протягом деякого часу», – сказав він.

За словами Е. Наймана, вся справа в корумпованості економіки України, а відповідно, практично відсутності фінансової дисципліни. «Висококорумповані країни, на жаль, відрізняються тим, що під час будівництва великих інфраструктурних об'єктів, як правило, ніхто не рахує ефективність інвестицій. Відбувається елементарне розбазарювання», – зазначив експерт.

Е. Найман вважає, що ефективність китайських кредитів була б набагато вищою, якби ці кошти надавалися українському приватному сектору. «Україна на сьогодні не готова. Україні, звичайно, вигідно залучати інвестора з-за кордону – це і приплив валюти, нових технологій, які ми не можемо згенерувати, але краще це робити на приватному рівні з певною підтримкою держави», – сказав експерт.

У свою чергу керівник Інституту економічних досліджень і політичних консультацій І. Бураковський відзначив, що потрібно змиритися з тим, що Україна ніколи не зможе модернізувати свою економіку без залучення позикового капіталу, оскільки в «країні грошей недостатньо, і вони генеруються не тим способом і не в тих масштабах».

Що стосується кредитів Китаю, то, за словами експерта, ці кредити визначаються політикою, яку проводить Китай протягом уже 10 років. «Китай на сьогодні виступає дуже активним інвестором і країною, яка надає кредити не тільки таким країнам, як Україна, але й розвинутим країнам», – сказав І. Бураковський. При цьому він зазначив, що основною метою такого кредитування є збільшення експорту китайської продукції. «Безумовно, мова йде про зв'язані кредити. Мова йде про те, що кредитування Китаю пов'язане з покупкою китайських товарів, – підкреслив експерт. – Це нормальна політика з боку Китаю щодо просування своїх економічних інтересів».

У цілому він вважає, що кредит – це нормальна форма співпраці, і головне, щоб було забезпечено якісне технічне обслуговування таких кредитів, щоб вони не стали для країни тягарем.

Для України дуже важливо розвивати відносини з Китаєм, оскільки сучасний Китай є одним із центрів сили в сучасному світі. Таку думку висловив професор Києво-Могилянської академії О. Гарань. «Тим не менше, Китай все-таки занадто віддалений від України для того, щоб здійснювати реальний вплив на процеси в нашій країні. Крім того, Україна все-таки не перебуває в центрі китайських інтересів, а це дуже важливо», – зазначив він.

Експерти також звертають увагу на політичний нюанс українсько-китайських кредитних відносин. Потрібно враховувати, що в жовтні цього року пройде 18-й з'їзд Комуністичної партії Китаю, який принесе країні докорінну зміну влади. Залишити свої пости доведеться прем'єру держради республіки В. Цзябао і голові Всекитайських зборів народних представників У Банго. За підсумками з'їзду будуть переобрані 14 з 25 членів політбюро. Одним з

претендентів на включення до складу центрального комітету компартії називають найбагатшу людину Китаю – Л. Венген, статок якого оцінюється в 9 млрд дол.

Ці політичні зміни можуть істотно відбитися і на наступному зовнішньому курсі країни. «Навіть відповідальні особи з китайської сторони визнають, що обіцянка видачі кредиту не є гарантією його отримання, а до осені ми навряд чи побачимо ці гроші», – вважає С. Наливка.

Багато що залежить і від прийдешніх парламентських виборів в Україні. Адже якщо нова влада визнає, що поправки до бюджету прийняті з порушеннями норм Конституції, кредитну угоду може бути визнано недійсною.

Однак, з огляду на специфіку державного управління, історично сформований менталітет нації і природну завзятість, китайці навряд чи відмовляться від захисту і забезпечення своїх внутрішніх потреб. І створення в Україні цілісного кластера щодо забезпечення продовольчого запасу китайського населення, можливо, не найближча перспектива, але вже цілком відчутна.

А. Потіха, наук. співроб.

Перспектива російського громадянства для населення України

Президент Російської Федерації В. Путін вважає, що «роль співвітчизників, які постійно проживають за кордоном, вимагає ґрунтовного переосмислення». «Вважаю за необхідне знову повернутися і до питання про полегшений порядок надання російського громадянства», – підкреслив В. Путін.

Як відзначають експерти, В. Путін пропонує повернути полегшений порядок надання російського громадянства тим, хто був громадянином СРСР, і прямим нащадкам, які народилися в Радянському Союзі та Російській імперії. Про це він повідомив на нараді послів і постійних представників у Москві.

Він також зазначив, що багато хто із співвітчизників хоче бути корисними своїй історичній Батьківщині, хоче підтримати її. «А наші закордонні установи недооцінюють такий настрій і не належною мірою орієнтують свою роботу на цю важливу ділянку», – вважає В. Путін.

Ініціативу президента РФ сприймають по-різному. Дехто з експертів вважає, що В. Путін вимушений це робити через внутрішні проблеми в Росії. Адже після розвалу СРСР Росія зіткнулася з безліччю проблем, які характерні для всього пострадянського простору. Одна з них – демографічна криза. Через економічний занепад у 1990-х роках різко знизилася народжуваність, багато

громадян виїхали назавжди за межі Росії. Для РФ ця проблема відчувається особливо гостро через гігантську територію країни.

За словами експертів, до Росії масово стали з'їжджатися трудові мігранти, в основному з країн Центральної Азії. Як правило, це працівники низької кваліфікації, які слабо володіють російською мовою, ментально і культурно чужі Росії. У такій ситуації уряд РФ проголосив курс на залучення в країну більш кваліфікованих трудових ресурсів. Діє спеціальна програма щодо повернення до РФ співвітчизників – етнічних росіян і не лише. Тому, на думку експертів, 9 липня 2012 р. президент РФ В. Путін заявив про необхідність спростити процедуру отримання російського громадянства для громадян республік колишнього СРСР і навіть для нащадків підданих Російській імперії.

В Україні занепокоєні тим, що багато вихідців з України можуть переїхати до Росії, отримавши російське громадянство. Проте не менш турбує і те, що значна частина населення України зможе мати друге громадянство, не виїжджаючи з України.

Проблема другого громадянства в Україні існує вже давно. Багато хто вважає, що друге громадянство може стати загрозою національній безпеці України. Про це говорили представники деяких політичних сил. Зокрема, представники українських правих сил неодноразово заявляли, що Росія активно паспортизує громадян України, а найбільше жителів Севастополя. Водночас в Україні друге громадянство заборонене.

Проти другого громадянства виступали і представники влади. Недавно секретар Ради національної безпеки і оборони України А. Клюєв, коментуючи ухвалення Верховною Радою в першому читанні законопроекту, що зобов'язує громадян інформувати про наявність кількох паспортів різних держав, заявив, що друге громадянство суперечить Конституції Україні і створює загрозу для національної безпеки країни.

А. Клюєв зазначив, що полеміка навколо питання другого громадянства в Україні ведеться вже багато років. Замовчування цієї проблеми і бездіяльність влади призвели до того, що сьогодні досить велика кількість людей одночасно з громадянством України мають громадянство інших держав. «В умовах глобалізації необхідно ще більш ефективно захищати національні інтереси, і тут інститут громадянства є одним із ключових», – зазначив А. Клюєв.

Проте, як відзначають фахівці, законодавство України поки що не передбачає жодної санкції за друге громадянство українських резидентів і не забороняє його, а просто не визнає.

За їхніми словами, неможливо звільнити урядовця, навіть державного службовця високого рангу, який має друге громадянство, оскільки це чітко не визначено в українському законодавстві. Навіть якщо буде доведено, що посадовець має ще одне громадянство.

Експерти також вважають, що друге громадянство може становити загрозу для України, якщо високі пости обіймають люди, які мають друге

громадянство. Експерти аргументують це тим, що такі люди мають, зокрема, доступ до секретної інформації та документів, які становлять державну таємницю.

Натомість відомий український політик В. Медведчук підтримує ідею другого громадянства. За його словами, дослідження показують, що 52 % громадян за друге громадянство. «Це цивілізована норма, яка повинна бути правом наших співвітчизників. Це вибір більшості громадян України», – зазначив політик.

Аналогічну позицію займає В. Медведчук і в питаннях інтеграції в Митний союз, мовного статусу. «Мені говорять: ви закликаєте вступати в Митний союз і Єдиний економічний простір, у Євразійський союз. Я говорю: так, дійсно закликаю. Я не тільки закликаю, я приводжу аргументи, я дискутую. При цьому не зустрічаю доводів на користь євроінтеграції», – заявив В. Медведчук.

У свою чергу В. Корнілов, політолог, директор Українського філіалу Інституту країн СНД також позитивно оцінює ініціативу В. Путіна. Він звертає увагу на те, що Росія вже не раз робила різні проекти щодо полегшення отримання російського громадянства для колишніх громадян Радянського Союзу. Мало того, формально, на папері, цей полегшений спосіб існує вже давно.

Проте, за словами В. Корнілова, є маса законів і маса всіляких підзаконних актів, які на практиці ставлять перепони реалізації таких положень. І в підсумку є програма переселення співвітчизників і закони про полегшений порядок отримання громадянства для тих, хто скористався цією програмою, а також є маса підзаконних розпоряджень самої Федеральної міграційної служби (ФМС), яка всі ці зусилля нівелює.

Звичайно, на думку політолога, це рішення спрямоване на вирішення ряду серйозних демографічних проблем, які існують у Росії. Інша справа, що в Україні існують такі ж, якщо не більш глобальні, проблеми з демографією і вимиранням населення, його відтоком. «Але в нас не те що їх ніхто не вирішує, а навіть немає постановки питання про те, що їх треба вирішувати, хоча б так, як це робиться в Росії. А бажаючих стати громадянами Російської Федерації і зараз чимало», – підкреслив політолог.

«Багато законослухняних громадян України, які із задоволенням прийняли б громадянство і Росії теж, не хочуть втрачати українське. Ось цю дилему треба вирішувати на двосторонньому рівні», – зазначив В. Корнілов.

Багато хто з експертів вважає, що друге громадянство – право кожної людини. За їхніми словами, у деяких державах люди можуть отримати друге громадянство автоматично (зазвичай при народженні чи вступі до шлюбу), або після успішної натуралізації.

Разом з тим, на думку іншої частини експертів, на перший погляд, друге громадянство має гарантувати захищеність румунської, угорської чи російської національних меншин. Це начебто додає їм упевненості в забезпеченні їхніх фінансових і майнових прав. Крім того, ті, хто має друге громадян-

ство, можуть відвідати свою другу Батьківщину в будь-який час, що створює кращі для них умови для розуміння повсякденних подій у країнах, до яких вони тяжіють. Але, на думку експертів, небезпека другого громадянства полягає в тому, що ці особи можуть будь-коли дуже просто перетнути державний український кордон. А це становить небезпеку, адже в такому разі вони можуть заробляти і сплачувати податки в казну інших держав і, відповідно, стати об'єктом пильної зацікавленості спецслужб цих держав.

За словами експертів, це ніби коли одна людина має одночасно дві батьківщини, одна з яких для неї як тягар, і вона не любить тієї країни, але з якихось причин поки що не бажає залишати її територію. Насправді ж прихильна до тієї віддаленої Батьківщини, яка є об'єктом її прихильності і духовного поклоніння. Зокрема, в Україні такі власники другого громадянства можуть становити загрозу для країни свого перебування тим, що для них її національні інтереси зовсім не є пріоритетними і таким чином у них немає зацікавленості в процвітанні та розвитку України. Внутрішня толерантність частини українського соціуму у ставленні до другого громадянства створює в українському політичному житті зовнішні загрози, які з часом легко можуть перетворитися на територіальні претензії та бажання відколоти частину українських територій, наприклад, своїми сусідами.

Опоненти другого громадянства вважають, що за сучасних геополітичних умов масове надання другого громадянства громадянам України може сприйматися як акт агресії проти Української держави сусідніх країн. На їхню думку, цю саму тактику росіяни використовували і в Грузії. І доволі успішно, відірвавши від цієї держави чималі території і перетворивши 400 тис. грузинів на біженців. Цю саму тактику Росія, схоже, нині «перекинула» на Україну.

Щоправда, В. Путін нічого не говорив про друге громадянство. Мова йшла про надання громадянства тим, хто прибуває до Росії і хоче там оселитися. Однак навіть ця ідея викликала невдоволення серед частини політиків і експертів. Зокрема, О. Нантой, політичний аналітик, екс-депутат молдавського парламенту, вважає таку ідею неприйнятною. Він сумнівається, що подібні ідеї матимуть ефект. З тієї простої причини, що після розвалу СРСР ситуація змінилася. «Хто хотів виїхати – поїхав, хто хотів отримати російське громадянство – отримав його. Однак в основному громадяни Республіки Молдова залишаються громадянами Республіки Молдова, незважаючи на досить складну соціально-економічну ситуацію. Так, виїжджають кілька сотень тисяч, але масових спроб заселити Далекий Схід і протистояти Китаю не спостерігається», – зазначив аналітик.

Тому, за його словами, заяви В. Путіна, скоріше, можуть говорити про його комплекси, від яких він не може позбутися, незважаючи на те, що розвал радянської імперії відбувся понад 20 років тому. «Але це вже не наші проблеми», – підкреслив аналітик.

У свою чергу І. Любашенко, аналітик Польського інституту міжнародних справ, вважає, що ініціатива видати паспорти нащадкам, які народилися в Російській імперії, навряд чи може бути здійснена. По-перше, через неможливість зібрати необхідну доказову базу – хто, де і коли жив або народився. По-друге, російські паспорти, чисто теоретично, можуть бути цікаві тим, хто захоче потрапити на російські ринки праці. Полякам це нецікаво, бо перед ними відкритий Євросоюз. «За деякими даними, на заробітки в ЄС з Польщі виїхало близько 2 млн осіб. І я дуже сумніваюся, що їм захочеться переїхати на роботу до Росії», – вважає аналітик.

На його думку, ініціатива В. Путіна може бути, швидше, орієнтована на пострадянський простір – Південний Кавказ, Україну, Білорусь.

Натомість білоруський політичний оглядач Р. Яковлевський переконаний, що В. Путін «слів на вітер не кидає». «І обіцяна ним паспортизація нагадує те, що він у малих масштабах зробив з Абхазією і Південною Осетією, коли раптом більшість жителів цих грузинських регіонів стали громадянами Росії», – зазначив експерт.

Він вважає, що дуже серйозно треба поставитися до його пропозиції видавати паспорти колишнім громадянам СРСР. Це може торкнутися України, особливо східної її частини.

Трохи іншу думку має Н. Читадзе, керівник Центру дослідження міжнародних питань і безпеки з Грузії. Він вважає, що така ініціатива не має перспектив і взагалі виглядає не зовсім логічно. Адже громадяни Фінляндії чи Польщі не будуть приймати російське громадянство, це очевидно. «Що стосується Грузії як держави пострадянського простору, то це є свого роду проблемою. Оскільки ми пам'ятаємо, як Росія роздавала паспорти в двох сепаратистських регіонах Грузії», – зазначив експерт.

Крім того, за його словами, певна частина населення Грузії вже має російські паспорти, зокрема, ті, у кого є близькі родичі в Росії. «Але я не думаю, що ці люди будуть представляти п'яту колону, тому що вони етнічні грузини і люблять свою країну», – підкреслив Н. Читадзе.

Натомість Р. Чубаров, заступник голови меджлісу кримськотатарського народу занепокоєний ініціативо В. Путіна. На його думку, якщо в РФ втілюватимуть пропозиції В. Путіна в життя шляхом зміни законодавства, то для України буде надзвичайно важливо, щоб ці ідеї не суперечили її законодавству. «Я маю на увазі, що в нас заборонено мати будь-яке інше громадянство, окрім українського, але на практиці ця норма не виконується. Щоб не допустити другого громадянства, нам потрібно переглянути наше законодавство», – зазначив Р. Чубаров.

Разом з тим він вважає, що бажаючі отримати паспорт громадянина РФ в Україні знайдуться. Скільки їх буде, залежить від активності політики як України, так і Росії. «Якщо Російське консульство в Сімферополі піде шляхом майже нав'язування російського громадянства, як це було за часів Ю. Мєшко-

ва і трохи пізніше, то зрозуміло, що багато людей погодяться на подвійне громадянство», – підкреслив політик.

На його переконання, Україна в такому випадку повинна буде пояснювати людям наслідки подвійного громадянства для них. «Якщо говорити про кримських татар, то я думаю, що небагато спокусяться російським паспортом, оскільки ми дуже добре розуміємо, що майбутнє у кримських татар є тільки в тому випадку, коли з боку нашого сусіда не буде втручання, у тому числі і щодо громадянства», – вважає Р. Чубаров.

Щоправда, він не виключає, що й серед татар знайдуться бажаючі отримати російське громадянство. Адже в Криму є безліч людей, як правило, старшого віку, які скористаються пропозицією з Росії. Таких може бути кілька десятків тисяч.

Російський опозиціонер Б. Нємцов ініціативу В. Путіна не сприймає всерйоз. За його словами, хто хотів, уже стали громадянами Російської Федерації, а слова В. Путіна про те, що він вважає за необхідне повернутися до питання про полегшений порядок надання російського громадянства, не справлять ніякого враження ні на російських громадян, ні на українських. «Просто він так сказав і все, ніяких наслідків ці слова не матимуть», – вважає Б. Нємцов.

Не поділяє таку думку Б. Нємцова російський політолог А. Окара. За його словами, у Росії існує дуже серйозна демографічна проблема – не вистачає населення для утримання величезної і погано освоєної території. Тому влада йде на залучення працездатного населення з країн СНД, особливо це стосується освіченого і працездатного слов'янського населення.

Експерт відзначає, що процедура отримання російського громадянства досить складна, тому що, прийнявши нових громадян, держава зобов'язується забезпечувати їм соціальні гарантії: пенсії, допомоги, пільги тощо. «Ця заява Путіна, швидше за все, має два виміри: з одного боку, адресована тим людям, які хочуть переїхати в Росію, працювати тут, і яким проблематично легалізуватися в Росії», – зазначив А. Окара.

На його думку, один з елементів посилення впливу Росії за кордоном полягає в інтеграції російської діаспори, співвітчизників. Щоправда, як зазначає політолог, хто такі співвітчизники – питання, не до кінця зрозуміле. «Це хто: етнічні великороси і представники інших етносів, для яких Росія є батьківщиною (татари, башкири, чуваші)? Чи це люди, які вміють говорити поросійськи? Або ж це ті, хто ментально вважає себе росіянами? Ця невизначеність дає поле для маневру», – вважає експерт.

Він акцентує увагу на тому, що стратегія паспортизації «співвітчизників» припускає, що вони стануть агентами Росії за її межами, або що Росія може скористатися ними як аргументом на користь своєї політики. Зокрема, в Україні існує острах повторення грузинського сценарію. «У російському ж політичному середовищі щодо цього є два погляди: «голубів» і «яструбів».

Перші вважають, що Росія не повинна і не буде ніколи вдаватися до таких дій по відношенню до України, інші переконані, що саме так і слід чинити, але російська влада сьогодні не має політичної волі для жорсткого тиску на Україну з використанням усього арсеналу можливих засобів», – підкреслив політолог.

Більшість експертів вважають, що спрогнозувати подальший перебіг подій дуже важко, адже він буде залежати від багатьох чинників, у тому числі і від поточної політичної ситуації ***(Путін спростить отримання громадянства РФ для вихідців із Російської імперії // http://news.dt.ua – 2012. – 9.07; Клюєв А. Подвійне громадянство створює загрозу безпеці України // http://transkarpatia.net – 2012. – 25.05; Медведчук В. Двойное гражданство – выбор большинства украинцев // http://www.aif.ua – 2012. – 9.07; Путін планує давати російське громадянство тим, хто народився в СРСР // http://vidomosti-ua.com – 2012. – 9.07).***

Партійна позиція

А. Худенко, влас. кор.

КПУ на старті виборчої кампанії

45 з'їзд КПУ, який відбувся 30 липня, розглянув низку питань, зокрема: про завдання Компартії України у виборчій кампанії 2012 р.; про передвиборну програму Компартії України; про висунення кандидатів у народні депутати України в загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі від Компартії України; про висунення кандидатів у народні депутати України по одномандатних виборчих округах.

На парламентських виборах комуністи планують здобути підтримку не менше 15 % виборців. Про це заявив перший заступник Голови Верховної Ради України А. Мартинюк.

Разом з тим він відзначив, що більшість нинішніх народних депутатів на парламентських виборах восени поточного року балотуватиметься не за партійними списками, а в округах. «Найавторитетніші наші колеги підуть на виборчі округи», – запевнив він.

Основними своїми опонентами А. Мартинюк назвав представників об'єднаної опозиції «За Батьківщину», партію «Україна – Вперед!». Проте, на його думку, найбільша конкуренція буде під час виборів між КПУ і Партією регіонів. При цьому А. Мартинюк заявив, що КПУ не у владі, а лише близька до влади.

Тобто, як відзначають експерти, комуністи в парламенті голосують переважно разом з «регіоналами», але відповідальність за стан справ на себе брати не хочуть. І вважають, що країна йде не тим шляхом, яким мала б іти.

Комуністи пояснюють свою позицію необхідністю впливати на політику влади. Вони розуміють, що «регіонали» ніколи не підтримають їхні основні законопроекти. Відмова представників ПР від підтримки антикризових законопроектів КПУ, на думку комуністів, демонструє те, що великий капітал відстоює свої «шкурні інтереси». «Ми ж не мали ніяких ілюзій у частині того, що вони змінять свою позицію, якщо комуністи ввійдуть до парламентської більшості», – заявив лідер КПУ П. Симоненко.

За його словами, фракція комуністів входила в цю більшість з метою вирішення конкретних тактичних завдань у певний період часу. Комуністи наполягали на поліпшенні взаємин з Російською Федерацією, законодавчому закріпленні позаблокового статусу України. «Але в той же час ми віддавали собі звіт у тому, що ці питання не будуть вирішені до кінця. Водночас комуністи не допустили об'єднання двох олігархічних угруповань – націоналістичного спрямування та вітчизняного капіталу. Наша тактика в парламенті була правильна, адже кожен крок у парламенті ми звіряли зі своєю виборчою програмою. Усі голосування фракції комуністів у парламенті – тому підтвердження», – підкреслив лідер КПУ.

Експерти відзначають, що після закриття парламентської сесії більшість депутатів зменшили свою політичну активність. Натомість комуністи активізувалися. Зокрема, найбільш активно пропагує політику КПУ її лідер П. Симоненко, який, не чекаючи початку виборчої кампанії, здійснив поїздки в різні регіони України. Там він мав зустрічі з виборцями і заявляв, що комуністи можуть вивести країну з кризи. Для цього потрібно провести кардинальні перетворення.

Комуністи виступають під гаслом «Повернемо країну народу!». Як зазначив лідер КПУ П. Симоненко, комуністи пропонують передати владу трудовим колективам, реалізувавши принцип народовладдя через представництва різних категорій і груп суспільства в радах різних рівнів. Вони також пропонують повернути країну, у якій у пошані будуть ветерани, а молодь отримає гарантований завтрашній день. «Говорячи про практичні рішення, ми пропонуємо впровадити механізм націоналізації базових галузей промисловості, справедливий метод перерозподілу матеріальних благ», – зазначив П. Симоненко.

За його словами, КПУ також пропонує відновити державний контроль над природними ресурсами, банківською системою. Комуністи наполягають на тому, щоб люди отримували безкоштовну освіту й безкоштовне медичне обслуговування. Що стосується молоді, комуністи пропонують надати їй гарантії першого робочого місця, а також вирішити житлове питання – як за рахунок держави, так і за рахунок доступних іпотечних кредитів.

Виступаючи в Луганську, П. Симоненко зазначив, що сьогодні молодь не пов'язує своє майбутнє з Україною. Кожний третій має намір виїхати за межі України. Адже молодь не бачить перспектив свого розвитку в рідній країні. «Наше основне завдання – утримати молодь на батьківщині, показати, що гідно працювати і добре заробляти потрібно в Україні. А для цього держава повинна не кидати їх напризволяще, а дати випускникам вузів перше робоче місце. У нас уже є програма, яка зробить це реальним», – зазначив П. Симоненко.

Крім того, комуністи обіцяють зробити все можливе, щоб скасувати так звану «пенсійну реформу», яка спричинила підвищення пенсійного віку. Мета комуністів – повернути народу підтримку з боку держави. «Держава, представляючи інтереси народу, буде проводити політику не для себе, а для суспільства. Ну а народ зможе в будь-який момент контролювати діяльність держави – для цього ми пропонуємо відновити роботу Народного контролю. Так що свідомість народу буде відігравати тут вирішальну роль», – заявив лідер КПУ.

Послідовні комуністи в земельному питанні. Вони переконані, що земля – це не товар. «Землею, матір'ю і Батьківщиною ми не торгуємо! Ми зобов'язані захистити кожного селянина, відстояти його право на ділянку землі для життя і роботи», – підкреслив П. Симоненко.

Він вважає, що на ринках 80 % продукції іноземної, а давши селянам можливість чесно працювати, в українців була б можливість купувати власний продукт.

Щодо зовнішньополітичних і зовнішньоекономічних пріоритетів, то КПУ послідовно наполягає на більш тісному співробітництві з країнами СНД і особливо з Російською Федерацією. Говорячи про вектори економічного співробітництва, П. Симоненко заявив, що Україна повинна брати участь як у Євразійському економічному союзі, так і в Митному союзі.

За його словами, це дасть змогу посилити співпрацю в оборонному комплексі, в машинобудуванні, в авіабудуванні, і, звичайно, в питаннях енергетики. Сьогодні обставини змушують говорити про такі форми інтеграції. Реалії такі, що без інтеграції до Митного союзу і ЄврАзЕс в України немає майбутнього. «Європейському Союзу наша країна не потрібна», – вважає політик.

На його думку, ЄС використовує Україну лише для вирішення своїх проблем: проблеми сировини, дешевої робочої сили і збуту своєї продукції. Виходячи зі своїх інтересів, вони втягують Україну у європейське співтовариство. «А ми сьогодні повинні подумати про українського виробника, про наш ринок, про наших споживачів. Тому я вважаю, що позиція Компартії в питанні економічної інтеграції на практиці забезпечить вирішення багатьох проблем в Україні, ми зможемо відкрити для себе нові ринки», – зазначив П. Симоненко.

Для комуністів залишається важливим і мовне питання. Щоправда, на їхню думку, воно вирішується не так, як потрібно. Зокрема, П. Симоненко впевнений, що мовне питання було піднято напередодні виборів саме з метою

відвернути увагу людей від серйозних соціально-економічних проблем, що накопичилися в країні за останній час. «Закон "Про основи державної мовної політики" – це передвиборний піар Партії регіонів», – стверджує лідер українських комуністів.

За його словами, насправді людей сьогодні цікавить, чому не зростають зарплати, а ростуть ціни, чому піднімаються тарифи на житлово-комунальні послуги, чому немає безкоштовних освіти та медицини.

Лідер КПУ пояснив, що рішення голосувати за цей закон було прийнято, оскільки узгоджувалося з ратифікованою Україною Європейською хартією мов національних меншин. При цьому П. Симоненко підкреслив, що Компартія у своїй програмі наполягає на наданні російській мові статусу другої державної. «Такий крок має бути зроблений після проведення всенародного референдуму з цього питання», – зазначив лідер КПУ.

У свою чергу народний депутат від КПУ О. Голуб заявив, що комуністи наполягають на зміні державного курсу. Причому, за його словами, це може зробити лише нова влада. Діюча влада нездатна вивести країну з кризи.

О. Голуб вважає, що прості люди мають бути більш активними під час відстоювання своїх інтересів. «Якби низи не хотіли, верхи б реагували зовсім по-іншому в цій ситуації. На жаль, яскравих протестних настроїв у суспільстві ще немає, як немає і розуміння суті змін, які повинні відбутися», – вважає народний депутат.

За його словами, велика частина виборців вважає, що, помінявши людей у владі, а не саму владу, не принципи побудови влади, чогось можна добитися і змінити своє життя на краще. Якраз та політична криза, яка відбувається нині, демонструє те, що потрібні кардинальні зміни в глибині політичної системи. Та модель, яка була вибрана 20 років тому, виявилася неефективною і завела країну в глухий кут. І це добре помітно в економіці, це характерно для соціальної спрямованості держави, для зовнішньої політики. «Ми ніяк не можемо визначитися, який вектор вибираємо – Захід чи Схід, а в результаті не рухаємося в жодному напрямі. І, власне кажучи, це характерно для внутрішньої політичної системи, яка довела свою неспроможність», – підкреслив О. Голуб.

Тому, на його думку, принципова позиція комуністів полягає в тому, що потрібно не просто поміняти людей у владних кріслах, а поміняти систему. Саме тоді може змінитися життя простої людини на краще.

Щодо реформ, які проводяться в Україні, то, за словами О. Голуба, реформи діючої влади мають антинародний характер. «Узяти, наприклад, пенсійну реформу або ж пропонований проект Трудового кодексу. Деякі важливі законопроекти готувалися неякісно і некваліфіковано і нав'язувалися Партією регіонів. Так було з Податковим кодексом», – зазначив політик.

За його словами, Президентом і урядом нав'язується ухвалення законів про приватизацію важливих, що мають стратегічне значення для країни,

підприємств оборонної промисловості, енергетики, залізничного транспорту, а також планується вільна купівля-продаж сільськогосподарських угідь. Уряд добивається приєднання України до зони вільної торгівлі з ЄС, фактично відкидаючи пропозиції про приєднання до Митного союзу з РФ, Білоруссю і Казахстаном.

На думку О. Голуба, політику України, як внутрішню, так і зовнішню, безцеремонно диктує Міжнародний валютний фонд, НАТО і США. Україна до Євросоюзу не наблизилася, але відносини з Росією зіпсувала. «На жаль, спроби керівництва нашої партії і фракції переконати главу держави виконати свої передвиборні обіцянки не завжди дають очікувані результати», – вважає О. Голуб.

Тому, за його словами, фракція Компартії у Верховній Раді з багатьох політичних, соціально-економічних питань фактично виступає внутрішньою опозицією серед парламентської більшості. КПУ використовує будь-яку можливість протистояння між буржуазними кланами для захисту інтересів простих українців.

Найважливішим завданням комуністи вважають повернення в державну власність стратегічних підприємств. На їхнє переконання, найефективнішим власником базових галузей України є держава. Вони не вірять у те, що приватний капітал може бути ефективнішим господарем.

Лідери КПУ зазначають, що за всі роки незалежності в Україні постійно декларувалося, що ефективним власником може бути тільки приватник. Коли відмовилися від державного управління, планування і розвитку, то виявилося, що в Україні практично не залишилося галузей промисловості, які приносили б дохід до бюджету, а не в кишеню великого капіталу.

При цьому фракція КПУ не пропонує тотальну націоналізацію. Мова йде лише про базові галузі. Тобто, про ті сектори економіки, які дійсно важливі для України. При цьому комуністи обіцяють підтримувати розвиток малого і середнього бізнесу.

Експерти звертають увагу на те, що комуністи, як і раніше, на вибори йдуть самостійно. Вони не заперечують співробітництво з деякими політичними силами, але лише на принципах, які декларує КПУ. А поки що, як інформують ЗМІ, Компартія має намір самостійно висунути своїх кандидатів у мажоритарних округах.

За словами експертів, ліві партії не змогли домовитися про узгодження та підтримку кандидатів у народні депутати, яких висунуть у мажоритарних округах на парламентських виборах. Як зазначають експерти, голова партії «Об'єднані ліві і селяни» С. Ніколаєнко направив лист керівництву Соцпартії і Компартії з пропозицією узгодити список кандидатів у народні депутати по мажоритарних округах. У документі лідерам партій пропонується підписати договір про спільну участь у парламентських виборах.

С. Ніколаєнко запропонував лівим не тільки узгодити кандидатів по округах, але й створити депутатську фракцію або групу у Верховній Раді нового скликан-

ня. При цьому він виключив можливість співпраці з об'єднаною опозицією, посилаючись на негативні соціологічні прогнози щодо цього об'єднання.

На його думку, узгодження кандидатів по мажоритарних округах може відбуватися лише з представниками лівих партій. Про співпрацю з об'єднаною опозицією не може бути й мови.

У свою чергу представники КПУ заявили, що мають намір висунути своїх кандидатів у мажоритарних округах, проте вони не виключають можливості підтримки рейтингового кандидата-представника іншої партії залежно від його рейтингу і результатів місцевих виборів 2010 р.

У СПУ не мають наміру ділити округи з іншими лівими партіями. «Пропозиція Ніколаєнка розглядалася. Кандидатів у нас достатньо своїх. Ми у змозі перекрити всі мажоритарні округи. Не думаю, що узгодження з Ніколаєнком додасть ресурсів для підтримки наших кандидатів», – зазначив глава Соцпартії П. Устенко.

Експерти, оцінюючи перспективи КПУ, зазначають, що сподівання комуністів набрати більше 15 % голосів виборців за партійними списками не виправдаються. А в мажоритарних округах узагалі мало шансів на перемогу. У західних областях комуністи мають незначну підтримку, на Сході і Півдні – сильні позиції в «регіоналів». Сподівання на центр.

Деякі експерти відзначають, що комуністів підтримують переважно люди похилого віку. За даними соціологів, понад 60 % виборців нинішньої КПУ становлять люди віком понад 60 років. Приміром, згідно з дослідженням «Харків'яни та політика», у жовтні 2011 р. люди, яким понад 60 років, становили серед виборців КПУ в Харкові 70 %. Експерти в цьому вбачають «парадокс», адже саме люди похилого віку, які найбільше постраждали від комунізму, уже два десятиліття підтримують цілком буржуазне життя нинішнього керівництва КПУ.

На думку експертів, КПУ непогано себе почуває в буржуазному середовищі і мало чим нагадує КПРС. Про комуністичні ідеали в КПУ згадують лише напередодні виборів. Утім, на думку оглядачів, комуністи мають ще один шанс. Він пов'язаний з тим, що в Україні, за даними соціологів, є від 7 до 10 % населення, яке послідовно не сприймає Україну як свою Батьківщину. Тут і базується електоральна надія нинішньої КПУ та її стратегія «нішової» партії.

С. Горовая, соб. корр.

Предприниматели Одессы в борьбе за свои права

Одесские предприниматели просят Президента Украины В. Януковича и Премьер-министра Украины Н. Азарова разобраться в ситуации, которая сложилась с собственниками рынков области. Об этом их представители заявили на пресс-конференции в информационном агентстве УНИАН 25 июля.

Депутат Одесского городского совета С. Бовбалан подчеркнул: «Наша ситуация длится более трех с половиной лет. Естественно, в течение этих лет мы доказывали очевидные вещи относительно украденных рынков, уклонения от налогообложения в особо крупных размерах и захвата рынков. Но, практически ничего не изменилось». Он отметил, что власть обязана регулировать тарифы на услуги. «Постановлением Кабмина установлено, что предельные размеры тарифов на услуги устанавливает государственная власть – облгосадминистрации. Но, с момента принятия этого решения в 2002 г. ни один губернатор не урегулировал, не установил предельные размеры тарифов на услуги», – сказал он.

С. Бовбалан привел пример работы рынка «Остров», который в течение 15 лет работает на основании договора об использовании земли для обслуживания дома. «Цель земли была – обслуживание дома. Законного решения о создании рынка нет», – обратил внимание журналистов депутат.

Также он озвучил проблемы и на других рынках Одесской области. Так, по его словам, 21 августа 2009 г. «всеукраинский рейдер Д. Назаров с 50-тью боевиками пришел на рынок “Северный” и начал избивать людей. Милиция не реагировала четыре часа. До тех пор, пока людей не собралось численностью около тысячи человек и не дали достойный отпор бандитам. Д. Назаров лечился». Хотя впоследствии сопротивление на рынке все же было сломлено.

Срок действия аренды земли рынка «Успех» истек в 2002 г. Действующего законного решения власти о создании рынка нет. Но, «М. Магдиев обирает предпринимателей под видом собственника рынка», – говорил депутат.

По его словам, авторынок «Куяльник», созданный предпринимателями в 1987 г., был продан по договору купли-продажи земли в 2008 г. вместе с предпринимателями. «Недавно незаконные собственники земли при содействии государственной власти получили госакт. Мы же в свою очередь написали заявление в Генеральную прокуратуру о незаконном лоббировании интересов частной структуры», – сообщил С. Бовбалан.

Также, по его словам, был захвачен рынок «Староконный» посредством купли-продажи и договоров аренды земли вместе с предпринимателями.

Депутат акцентировал внимание журналистов на том, что нарушения на рынках являются системными, а «предприниматели, работающие на рынке, это – рабы».

Присутствующий на пресс-конференции юрист Ю. Бельченко говорил о том, что общей проблемой для предпринимателей Одесской области есть торговые павильоны, торговые лотки и т. д., которые не имеют режима собственности, то есть неизвестно, кому они принадлежат. «Предприниматели работают на "птичьих" правах, как правило, – незаконно, потому что их работа никаким образом не оформлена», – подчеркнул юрист. Он также отметил, что крен есть и в законодательстве Украины, так как контейнеры и т. д., как правило, являются малыми архитектурными формами и не подлежат регистрации в БТИ, то есть, зафиксировать это имущество за предпринимателем – крайне сложно.

Как информируют СМИ, в Одессе 24 июля предприниматели ворвались на сессию городского совета и заблокировали трибуну с требованием навести порядок в работе рынков. Торговцы, от имени которых выступил депутат горсовета С. Бовбалан, требовали от депутатов незамедлительно вернуть рынки в собственность городской общины (http://www.ukrrudprom.ua/video /SHturm_Odesskogo_gorsoveta_24_iyulya.html, 24.07.2012).

Председательствующий на сессии мэр Одессы А. Костусев предложил создать для решения возникших проблем депутатскую рабочую группу.

В свою очередь предприниматели требовали безотлагательно прекратить поборы со стороны охранников рынков, в сессионном зале звучали предупреждения: «У нас уже люди с поясами шахидов идти готовы, вы этого хотите?» – информируют СМИ.

Предприниматель, заместитель председателя ОО «Ассоциация предпринимателей торговли и общественного питания "Фортеця"» Р. Боева на пресс-конференции в агентстве УНИАН сообщила, что на рынке «Привоз» предприниматели в июле этого года попытались установить мораторий на период, пока будут подписаны договоры аренды на основании экономически обоснованных тарифов. После этого товары сотрудников рынка начали выбрасывать с рынка «неизвестные боевики». И именно эти действия, по ее словам, привели предпринимателей рынка «Привоз» на заседание Одесского горсовета во вторник, 24 июля.

Р. Боева также подчеркнула во время своего выступления: «Мы официально обращаемся сегодня и к Президенту Украины В. Януковичу, и к Премьер-министру Н. Азарову, и к Генеральному прокурору В. Пшонке. Мы обращаемся с заявлением для того, чтобы они отреагировали на создавшуюся ситуацию и сделали полный аудит по всем рынкам Одессы и области, насколько соответствуют правоустанавливающие документы, если они есть, а если нет – принимать решение о переводе рынков в коммунальную собственность».

Глава ГО «Гражданская инициатива Северного региона» А. Сидоренко во время пресс-конференции также проинформировал журналистов о том, что

представители ГО 9 июля обратились в центральный офис Партии регионов с заявлением на имя руководителя Партии Н. Азарова с целью, чтобы по партийной линии рассмотрели работу председателя Одесской областной государственной администрации, руководителя областной Партии регионов Э. Матвийчука.

«Партия регионов потеряла основной свой электорат в Одесской области. Каждый день пребывания Э. Матвийчука на посту председателя облгосадминистрации снижает рейтинг Партии регионов. У них единственный способ остановить падение – это убрать Э. Матвийчука с должности… Также мы указываем, что председатель облгосадминистрации нарушает ст. 119 Конституции Украины, которая предписывает ему по его должности заниматься защитой прав предпринимателей», – подчеркнул в своем выступлении глава ГО «Гражданская инициатива Северного региона».

(Информация СІАЗ)

Наука – суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти

Перше засідання підкомісії з питань науково-технічної співпраці між урядами України та КНР відбулося в Пекіні. Сторони визначили 16 нових спільних проектів, реалізація яких намічена на 2013–2014 рр. Співголова підкомісії, заступник голови Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації України Б. Гриньов вважає, що досягнуто значних результатів у співпраці з китайцями в галузі зварювання, лазерних технологій, суднобудування, океанського приладобудування, інформтехнологій. «Китай – країна, яка дуже швидко й динамічно розвивається, а Україна – держава, яка має величезний науково-технічний потенціал», – зазначив Б. Гриньов. Він упевнений, що наука і технології становлять і становитимуть найпотужнішу довготривалу базу для співпраці між країнами, що традиційно будується на основі взаємного інтересу і взаємної вигоди. Маленька деталь, про яку промовчав чиновник: у Китаї існує смертна кара за корупцію, тому ніхто не гальмує науково-технічний прогресс, і влада працює на інтереси держави ***(Наші «мізки» служать економіці Китаю // Сільські вісті (http://www.silskivisti.kiev.ua/18818/index.php). – 2012. – 6.07).***

* * *

У Києві відбулася перша Міжнародна конференція в рамках проекту Європейського Союзу «Зміцнення співпраці між ЄС та Україною в галузі молекулярної біомедицини (COMBIOM)», який координує Інститут мо-

лекулярної біології і генетики НАН України. Це єдиний український проект у сфері міжнародного співробітництва між Україною та Євросоюзом за спеціальним конкурсом VII Рамкової програми з досліджень та технологічного розвитку ERA-WIDE в галузі наук про життя.

Проект COMBIOM покликаний сприяти інтеграції біомедичного сектору України до європейського дослідницького простору, використанню досвіду ЄС в активізації участі в конкурсах дослідницьких програм ЄС, підвищенню якості результатів досліджень та доведенні їх до рівня актуальних потреб суспільства, підвищенню соціальної значущості науки в Україні.

Одним з основних завдань, які стоять перед проектом, є поєднання потреб суспільства в отриманні якісних медичних послуг на європейському рівні з потужним науковим потенціалом України в галузі біомедичних досліджень. Тому на зібранні було представлено приклади успішних дослідницьких підходів у галузі молекулярної та клітинної біології партнерами проекту з Польщі та Франції, а також напрями спільних досліджень онкологічних та нейродегенеративних захворювань, що здійснюють наукові колективи України та країн ЄС.

У конференції взяли участь керівники українських науково-дослідницьких організацій, провідні вчені в галузі молекулярної біології України, Польщі та Франції, координатори Національних контактних пунктів РП7, представники державних органів влади та бізнес-структур у галузі біомедицини, провідні українські та європейські експерти з питань молекулярної біології та генетики.

Координатор проекту COMBIOM, директор Інституту молекулярної біології і генетики НАН України, академік НАН України Г. Єльська представила загалу основні завдання проекту, зазначивши, що його очікуваними результатами стане розроблення спільних напрямів діяльності у сфері молекулярної біомедицини з науковцями в галузі наук про життя, використання досвіду ЄС в активізації участі в конкурсах дослідницьких програм Євросоюзу, підвищення якості результатів досліджень та доведення їх до відповідності актуальним потребам суспільства, підвищення соціальної значущості науки в Україні.

Як розповіла журналістам менеджер проекту COMBIOM Я. Міщук, проект Інституту молекулярної біології і генетики НАН України став переможцем конкурсу РП7, на якому розглядалося близько 60 проектів з країн Східної Європи, у грудні 2011 р., хоча першу свою заявку установа подавала ще у 2010 р. Він розрахований на три роки. По суті, це науково-організаційний проект, у результаті якого повинні з'явитися нові дослідницькі проекти як в Інституті молекулярної біології і генетики, так і в інших українських установах, зокрема й медичних.

Бюджет проекту – півмільйона євро – розподіляється між трьома установами-партнерами: Інститутом молекулярної біології і генетики НАН України, Міжнародним інститутом молекулярної та клітинної біології у Варшаві

(Польща), що у 2010 р. посів перше місце серед 36 наукових установ, підпорядкованих Міністерству наук Польщі, та Інститутом онкології Гюстава Руссі в Парижі (Франція), що використовує сучасні міждисциплінарні підходи до лікування раку. Звісно, що левова частка фінансування йде в Україну, оскільки цільовим об'єктом проекту є українська установа.

Упродовж трьох років за роботою над проектом спостерігатиме консультативна рада з 12-ти провідних європейських науковців та спеціалістів з міжнародного співробітництва. Кінцевий результат – вироблення стратегії розвитку біомедичних досліджень установи.

На розвитку наукової та технологічної співпраці між Україною та ЄС, як провідного компонента європейського дослідницького простору, що фактично закладає підґрунтя для спільного співробітництва, партнерства й доступу до світових дослідницьких мереж і передового досвіду, наголосив перший секретар Представництва України при ЄС Г. Дубинський. Двостороння та багатостороння співпраця в науково-дослідницькій сфері допомагає підвищити фінансову ефективність, мінімізуючи дублювання зусиль і ресурсів.

На науковій частині зібрання заслухали доповіді в галузі молекулярної біомедицини. У своїх виступах учені висвітлили результати вивчення молекулярних механізмів онкологічних та нейродегенеративних захворювань і намітили спільну стратегію подальших наукових досліджень. Було обговорено потенційні можливості та існуючі перешкоди до активного науково-технічного співробітництва між Україною та європейським дослідницьким простором, а також ключові питання, пов'язані з розширенням участі України у європейських програмах з досліджень та технологічного розвитку в галузі молекулярної біомедицини.

Директор Національного інформаційного пункту України О. Коваль зауважила, що українські науково-дослідницькі організації мають право на отримання фінансування через РП7 на тих самих умовах, що й організації з країн ЄС, тому закликала вітчизняних науковців реєструватися потенційними експертами з оцінки проектів VII Рамкової програми ***(Національна академія наук Україниии (http://www.nas.gov.ua/Chronicle/Publishers/nov/press/Pages/984623.aspx). – 2012. – 3.07).***

* * *

Луганские ученые представляли Украину на конференции «Литейные дни Европы» в Австрии. Представителем Украины на конференции «Литейные дни Европы» в австрийском городе Зальцбург стал заведующий кафедрой промышленного и художественного литья Восточноукраинского национального университета им. В. Даля профессор Ю. Гутько.

В конференции приняли участие известные европейские литейные предприятия и фирмы. Участники рассматривали достоинства и недостатки новых литейных установок и печного оборудования, обсуждали проблемы техноло-

гического процесса литья, а главной темой научной дискуссии стало литейное производство в автомобильной промышленности.

Ю. Гутько представил участникам конференции разработки, а также научные статьи и публикации в сфере литья. Работы ВНУ им. В. Даля заинтересовали представителей Австрийского института литья и швейцарских литейных предприятий. Также ученый встретился с двумя сотрудниками компании BMW, которые выразили желание обучаться по направлению «Литейное производство» в Далевском университете.

«Мы уже несколько лет активно и плодотворно сотрудничаем с немецким Магдебургским университетом имени Отто фон Герике, – рассказал Ю. Гутько. – А теперь, благодаря этой конференции, сможем работать также с австрийскими и швейцарскими предприятиями. Некоторые из возможных тем дальнейших совместных исследований мы уже обсудили».

ВНУ им. В. Даля и Магдебургский университет имени Отто фон Герике сотрудничают с 2005 г. В рамках сотрудничества – обмен студентами и преподавателями, исследования литейных технологий, совместное руководство докторскими диссертациями. Студенты кафедры промышленного и художественного литья Далевского университета проходят производственную практику на промышленных предприятиях в немецких городах Дессау, Вернигороде, Бремен. Три выпускника ВНУ им. В. Даля защитили кандидатские диссертации в Магдебургском университете, двое обучаются в докторантуре, а 10 далевцев работают на различных предприятиях в Голландии, Бельгии и Бразилии.

В начале 2010 г. был выпущен совместный учебник Восточноукраинского национального университета им. Владимира Даля и Магдебургского университета имени Отто фон Герике – «Производство отливок», ставший лауреатом национального конкурса среди учебников, учебных пособий, художественных изданий и научных докладов молодых специалистов «Литье-прогресс». В 2012 г. между университетами был подписан договор, согласно которому кафедра промышленного и художественного литья Далевского университета получила онлайн доступ к 3D сканеру и двум 3D принтерам немецкого вуза.

Сейчас ученые университетов активно работают над международным учебником по компьютерному моделированию литейных процессов, издание которого запланировано на следующий год ***(City News (http://www.citynews.net.ua/news/20055-luganskie-uchenye-predstavlyali-ukrainu-na-na-konferencii-liteynye-dni-evropy-v-avstrii.html). – 2012. – 4.07).***

* * *

Академік НАН України, почесний директор Інституту фізики конденсованих систем НАНУ І. Юхновський на прес-конференції у Львові перед відкриттям IV конференції «Статистична фізика: сучасні тенденції та застосування» наголосив, що наука у Львові має дуже міцне коріння.

Фактично у Львові створено цілий ряд статистичних методів, які нині стали загальновідомими у світі, і цими методами користуються в різних напрямах діяльності: чи це розчини електролітів, чи це фізика твердого тіла, чи фізика плазми, чи інші дуже цікаві об'єкти.

І. Мриглод, академік НАН України, директор Інституту фізики конденсованих систем НАН України, зауважив, що академік І. Юхновський фактично започаткував студії статистичної фізики у Львові.

Конференція «Статистична фізика: сучасні тенденції та застосування» стала майданчиком для дискусій для понад 200 науковців з більш ніж 20 країн світу – Німеччини, Росії, Польщі, Австралії, Франції, Великобританії, США, Мексики, Словенії, Ізраїлю, Італії, Іспанії, Швеції, Туреччини, Канади, Угорщини, Ірану, Кувейту, Латвії, Малайзії, Словаччини, Узбекистану та України.

Наукова тематика цьогорічної конференції охоплює такі проблеми: колоїди та теорія м'якої речовини; флуктуації та колективні явища; стохастичні процеси та нерівноважні явища; квантові багаточастинкові системи; екзотичні задачі статистичної фізики. Організаторами конференції є Інститут фізики конденсованих систем НАН України, Львівський національний університет імені Івана Франка та Національний університет «Львівська політехніка». Конференція присвячена 140-річчю від дня народження Мар'яна Смолуховського, наукова робота якого була тісно пов'язана з Львівським університетом, де він працював з 1899 р. та очолював кафедру теоретичної фізики у 1903–1913 рр.

«Дуже важливо, що в цій конференції беруть участь учені з-понад 20 країн світу. Це співдружність учених у галузі статистичної фізики. Конференція ще раз показує, яким важливим є міжнародне співробітництво», – зазначив ректор ЛНУ ім. І. Франка І. Вакарчук.

Ф. Райнгард, професор університету ім. Йоганна Кеплера (Лінц, Австрія) зауважив, що значення цієї конференції для науковців з різних країн полягає не лише в тому, щоб подивитися, як розвивається наука в Україні, але й встановити контакти з ученими, які працюють у Львові ***(Західна інформаційна корпорація (http://zik.ua/ua/news/2012/07/03/356733). – 2012. – 3.07).***

* * *

Російська академія філософії господарства прийняла рішення про обрання кандидата економічних наук, доцента, заступника декана з наукової роботи та міжнародних зв'язків факультету менеджменту і маркетингу Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка 30-річного П. Скотного членом-кореспондентом.

«Це визнання вагомого внеску молодого вченого в економічну науку і престиж для Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка», – зазначає декан факультету М. Баб'як.

П. Скотний уже добре відомий у наукових колах України, Росії і Польщі. Він постійний учасник різних конференцій. З-під пера молодого вченого торік

вийшла цікава монографія «Економіко-теоретичне знання в парадигмі методології». Актуальним є розгляд взаємозв'язку економічної теорії та методології в контексті сучасної періодизації цивілізованого процесу, відповідно до етапів розвитку науки. До речі, монографія розрахована не тільки на науковців і студентів, а й призначена для широкого кола наукових вісників згаданих країн.

Плідна наукова співпраця Українського економічно-філософського товариства з російськими і польськими колегами дає колосальний багаж знань для всіх учасників цього проекту. Більше того, учені формують позитивний імідж своєї країни, бо, як зауважив П. Скотний, у середовищі кожної з них є свої реалії, а не ті, які часто-густо транслюються телеканалами ***(Західна інформаційна корпорація (http://zik.ua/ua/news/2012/07/03/356726). – 2012. – 3.07).***

* * *

В рамках сотрудничества между украинскими и зарубежными вузами 20 тыс. украинских студентов смогут учиться за границей. Об этом сообщил начальник управления международного сотрудничества Министерства образования и науки, молодежи и спорта А. Божков.

По словам эксперта, среди стран, в которых украинские студенты смогут получать образование, – Франция, Великобритания, Казахстан, Грузия, Китай, Эстония, а также некоторые экзотические страны – Монголия, Ливия, Перу.

«Как вы увидели, прежде всего, это наши ближайшие соседи, соседи из постсоветских стран, с которыми у нас подобная система образования. С остальными странами мы проводим дискуссии о заключении аналогичных соглашений об упрощении отношений между нашими учебными заведениями», – сказал А. Божков.

По словам эксперта, украинских студентов согласились принимать страны, которые подписали Лиссабонскую конвенцию ***(Ирта-fax (http://irtafax.com.ua/news/2012/07/2012-07-17-37.html). – 2012. – 17.07).***

* * *

Ученица Технологического многопрофильного лицея (г. Хмельницкий) К. Ганзюк приняла участие в международном конкурсе, так называемой Олимпиаде гениев, который проходил в городе Освего, штат Нью-Йорк Соединенных Штатов Америки с 24 по 30 июня.

К. Ганзюк в индивидуальном зачете была единственной представительницей Украины. Право на участие в этом престижном международном конкурсе она получила как дипломант II степени Всеукраинского конкурса «Intel-Эко Украина-2012» – национального этапа Международного конкурса научно-технического творчества школьников Intel ISEF-2012 (International Science and Engineering Fair).

Со своей работой «Роль природных минеральных сорбентов в процессах очистки воды и в повседневном использовании» хмельницкая школьница завоевала бронзу среди почти 700 участников из Америки и Европы.

Материалы для исследований девушка брала на Ташкивском месторождении, которое расположено в Славутском районе Хмельницкой области. В этом и заключается уникальность работы – использование украинских природных минералов. Девушка разработала на их основе сорбенты для очистки воды, нефтепродуктов и изготовила мыло, скрабы, пасты.

В планах победительницы – доработать и усовершенствовать работу и посетить еще один международный конкурс, который будет проходить осенью в городе Хьюстон (штат Техас). К. Ганзюк уже получила приглашение ***(Левый берег (http://society.lb.ua/science/2012/07/17/161222_shkolnitsa_hmelnitskogo_zanyala.html). – 2012. – 17.07).***

* * *

Жительница Украины Н. Стрямец вошла в число победителей конкурса молодых ученых «Человек и биосфера», проходящего ежегодно под эгидой ЮНЕСКО.

В документе, распространенном для иностранных журналистов по каналам Центра новостей ООН, отмечается, в частности, что квалифицированное жюри по достоинству отметило работу девушки, направленную на сохранение природных зон и ресурсов.

Проект Н. Стрямец носит название «Устойчивое лесопользование на территории биосферных заповедников, проблемы и новые возможности» и, по мнению экспертов, представляет собой «масштабный научный труд, достойный изучения на самом высоком уровне».

Начиная с 1989 г., программа ЮНЕСКО «Человек и Биосфера» ежегодно награждает десять молодых ученых – победителей конкурса – стипендиями в сумме до 5 тыс. долл., выделяемых с целью поддержать исследовательские работы по изучению экосистем, природных ресурсов и биологического разнообразия. Две специальные премии по этой тематике присуждаются специализированным австрийским комитетом «МАВ».

Биосферными заповедниками считаются территории, на которых используются инновационные подходы в области охраны окружающей среды, экологии и устойчивого развития. В настоящее время в сеть биосферных заповедников ЮНЕСКО входят 598 объектов в 117 странах мира ***(Ирта-fax (http://irtafax.com.ua/news/2012/07/2012-07-17-23.html). – 2012. – 17.07).***

Діяльність науково-дослідних установ

У Національному музеї народного мистецтва Гуцульщини і Покуття ім. Й. Кобринського відбулася конференція, підготовлена на основі підсумків експедиції Українського етнологічного центру (м. Київ).

В експедиції побували вісім науковців, чотири студенти, науковий співробітник музею К. Каркадим. Темами вивчення стали міфологія, метеорологія, обрядовість, фольклористика, харчування, народна медицина, етнолінгвістика гуцулів у 13 селах Верховинського району.

Під час експедиції було опитано понад 150 респондентів віком від 16 до 86 років. Науковці, вихідці в основному центральної і східної України, із захопленням говорили про збережені традиції, мову, гостинність гуцулів.

Ця експедиція є другою з запланованих трьох і в майбутньому стане цінним матеріалом для наукових видань, етнографічних газет і журналів ***(Науковці підбили підсумки етнологічної експедиції // Наддвірнянська правда(http://pravda.if.ua/news-29140.html). – 2012. – 11.06).***

Здобутки української археології

Луганские археологи выяснили, что прародина нынешних болгар – Луганская земля. Археологические раскопки на территории Луганщины проводит в этом году Луганский национальный университет им. Тараса Шевченко.

Первый месяц раскопок дал возможность изучить два культурных горизонта. «Мы открываем поселение древних болгар хазарского времени и пласт бронзового века в р-не с. Давыдо-Никольское (Краснодонский район). Благодаря этому смогли проследить, как менялись археологические культуры в период перехода от конца бронзового века к началу железного века, к скифам, киммерийцам», – рассказал руководитель экспедиции, директор филиала Института археологии Национальной академии наук Украины, почетный профессор ЛНУ К. Красильников.

Под Давыдо-Никольским археологические работы ведутся уже шесть лет. Земля хранит ответы на многие вопросы современной археологии и исторической науки.

В этом году в раскопках принимают участие пять научных сотрудников вуза, 12 студентов старших курсов и около 40 первокурсников факультета исторических наук.

Впереди у археологов ЛНУ небольшой отдых, а после этого в планах – работы в Славяносербском районе, возле г. Зимогорье. Завершить полевой сезон Луганские археологи намерены в Киеве, на раскопках Десятинной церкви.

Отметим, что археологическая группа под руководством К. Красильникова – единственные из отечественных специалистов, кому Институт археологии Национальной академии наук Украины доверяет работы на перечисленных столичных объектах ***(Археологи выясняют, что объединяет Болгарию и Луганщину // Наша газета (http://nashagazeta.com.ua/6861-arheologi-vyyasnyayut-chto-obedinyaet-bolgariyu-i-luganschinu-luganskcommentsua.html). – 2012. – 10.07).***

Новітні технології для харчової промисловості

Харківські вчені винайшли спосіб доставляти ліки як адресну допомогу і перетворювати звичайні продукти на кулінарні трансформери. Капсула, створена вченими Харківського державного університету харчування і торгівлі, виявилася напрочуд універсальною. З її допомогою можна, наприклад, доставити пробіотики до кишечнику, оминувши згубну дію шлункового соку. Майбутнє в харківського ноу-хау не менш фантастичне: якщо подальші університетські дослідження пройдуть успішно, то капсула, наповнена інсуліном, може звільнити невдовзі діабетиків від щоденних болючих ін'єкцій.

Узятися десять років тому за цей проект науковців Харківського державного університету харчування і торгівлі змусила тривожна статистика. Виявляється, 75 % населення планети страждає на ту чи іншу форму дисбактеріозу, але існуючі способи боротьби з цим недугом важко назвати стовідсотково ефективними. Скажімо, капсули з пробіотиком, що найчастіше призначають лікарі в таких випадках, містять винятково суху речовину, тому лікувальні властивості препаратів проявляються лише хвилин за 40 після прийому. Це досить тривалий проміжок часу для того, аби висушений наповнювач міг повністю розчинитися в організмі, тому капсула нерідко проходить «порожнім» транзитом.

Звичайно, необхідний запас біфідобактерій можна поповнити регулярним вживанням кисломолочних продуктів, але в цьому випадку лікувальний ефект може виявитися ще нижчим. До того ж натуральний кефір важко назвати улюбленим напоєм дітей, а йогурти, що претендують на статус його замінника, не завжди є взірцем ідеального поєднання корисних і смакових якостей. «Шукаючи вихід із цієї ситуації, ми створили стовідсотково лікарський штам, який помістили у спеціальну капсулу, – розповів кандидат технічних наук, доцент університету Є. Пивоваров. Остання неушкодженою долає шлунковий бар'єр і за якихось 15 хвилин повністю розчиняється у кишечнику. Мікроорганізми в ній не висушені, а живі, тому одразу починають працювати».

Унікальність харківського ноу-хау полягає і в тому, що транзитну капсулу з пробіотиком можна помістити у будь-який продукт. Наприклад, сік, молоко,

майонез, кетчуп чи морозиво, і тоді ця звична їжа почне активно працювати на профілактику дисбактеріозу. Непомітність лікування особливо буде корисною для дітей, які часто перебирають харчами. Саме тому відкриттям харківських учених уже зацікавилася одна з провідних данських компаній, що спеціалізується на виробництві пробіотиків, а також фармацевтичні фірми США та Росії.

В університеті також знайшли спосіб напоїти дітей одночасно й улюбленим соком, і не всіма шанованим молоком. Для цього достатньо помістити молочну капсулу у фруктовий напій, і маля отримає смачне та корисне в одній упаковці. До речі, «транспортні» оболонки виготовляють із морських водоростей, які дуже корисні для людини. Харків'яни першими у світі освоїли цю технологію, запатентували її і мають намір продавати іноземним виробникам. Вона служить базовою моделлю, на основі якої можна створювати найрізноманітніші «транзити».

Фармацевти і виробники технологію капсулювання тільки почали освоювати, але вже тепер запевняють, що в неї велике майбутнє і чималий запас новизни.

Інноваційні експерименти з їжею автоматично викликають чимало запитань з приводу її натуральності, але тут немає однозначної відповіді. «Високорозвинуте виробництво продуктів харчування сьогодні загнане в рамки надвисоких параметрів, – запевняє П. Пивоваров. – І для того аби зробити процес стабільним, потрібні стабільні властивості харчових продуктів. Без сучасних підходів, одним з яких є біохімія, зробити це практично неможливо. Тому я б сказав так: багато з наших технологій – стовідсотково натуральні, але є й такі, де використовують сучасні підходи. Останні обов'язково тестують державні органи, що контролюють поняття "безпека і нешкідливість"».

Нерідко серед інноваційних харчів трапляються й довершені шедеври з натяком на респектабельність. До таких продуктів можна зарахувати, наприклад, червону ікру, створену за все тією ж технологією капсулювання у стінах згаданого університету. Науковцям вдалося помістити риб'ячий жир, вітаміни і полісахариди морських водоростей до гранульованих капсул у такій ідеальній пропорції, що отриманий продукт став максимально наближений до натурального не лише за смаком, а й харчовою цінністю.

«Ми створюємо продукцію, що має соціально значущий характер, – каже доктор технічних наук, проректор університету В. Михайлов. – Водночас розробляємо саме ті методи, які дозволяють вилучити найповнішу кількість цінних компонентів із природної сировини й створити на їх основі натуральні добавки». Серед таких ноу-хау є, наприклад, розроблена у стінах ВНЗ технологія застосування звичайного крохмалю як природного консерванту при виготовленні кондитерських виробів.

До соціально значущих науковці зараховують і створену ними технологію виробництва безбілкового хліба, що життєво необхідний хворим на фелінкетонурію. Міністерство охорони здоров'я, яке замовило університету цей проект, поставило чітку вимогу: випічка повинна мати такий самий зовнішній ви-

гляд, властивості та якість, як і звичайна. Спосіб виготовлення специфічного хліба знайшли досить швидко, але оскільки в Україні «білкові проблеми» мають лише близько тисячі дітей, налагодити виробництво цього життєво необхідного продукту на комбінатах практично неможливо. Саме тому в університеті наразі розробляють технологію створення сумішей, що дасть змогу випікати безбілковий хліб у домашніх умовах ***(Салімонович Л. Транзитна капсула // Україна молода (http://www.umoloda.kiev.ua/number/2107/203/75105/). – 2012. – 17.07).***

Інформаційні технології

Российский фонд «Сколково» выдал грант в размере 1 млн долл. украинской компании Jelastic, которая занимается разработкой хостинговых платформ. Как сообщает Unova.ru, средства будут направлены на развитие облачного сервиса Jelastic Private Cloud (JPC). Планируется создать рабочий прототип такой платформы и протестировать ее на пилотных проектах. Разработкой будет заниматься российское подразделение компании ***(Левый берег (http://economics.lb.ua/telecom/2012/07/06/159692_skolkovo_dalo_1_mln_ukrainskoy.html). – 2012. – 6.07).***

* * *

Донецкие студенты изобрели перчатки со специальным устройством, которое отслеживает движения немых людей в пространстве. Затем эта информация передается на смартфон и обрабатывается на нем, после чего жесты озвучиваются голосом.

Проект должен помочь глухонемым и немым людям общаться. Его разработали ребята, которые обучаются в компьютерной академии «Шаг» в рамках Международного конкурса программного обеспечения Microsoft Imagine Cup-2012. В нем приняло участие более 70 команд ***(Донецкие студенты изобрели перчатки, которые «переводят» язык жестов в голос // Восточный вариант (http://v-variant.lg.ua/society/45862-doneckie-studenty-izobreli-perchatki-kotorye-perevodyat-yazyk-zhestov-v-golos-foto.html). – 2012. – 10.07).***

Розробки та дослідження для агропромислового комплексу

На базе элитного семеноводческого хозяйства «Золотой колос» состоялся международный научно-практический семинар на тему: «Своевременная сортозамена и сортообновление – надежный резерв увеличения производства сельскохозяйственной продукции». В семинаре приняли участие представители не только всей Украины, но и Приднестровья, Молдовы, России.

Практическая часть началась с поездки на демонстрационное поле хозяйства, на котором были представлены более двух сотен сортов различных культур, где селекционеры, авторы сортов давали пояснения и отвечали на вопросы, представляя свои сорта. По общим вопросам агротехники на данном полигоне дал пояснения главный агроном хозяйства В. Сюрченко. Подчеркнув, что она едина для всех сортов полигона и в результате здесь свои преимущества показывает именно сорт, что особенно важно.

На пленарной части заседания выступили представители Министерства агропромышленного комплекса Украины, Молдовы, Приднестровья, представители Всероссийского научно-исследовательского института сорго и сои (г. Ростов-на-Дону) Селекционно-генетического института – национального центра семеноводства и сортоизучения УААН (г. Одесса), Института орошаемого земледелия (г. Херсон), Селекционного предприятия «Бор» (г. Одесса), Института растениеводства им. В. Я. Юрьева УААН (г. Харьков), Николаевского государственного аграрного университета, Херсонского технического университета и др. Речь шла о новых высокоурожайных сортах и гибридах селекционных центров, о новых их качествах и новых технологиях, благодаря которым аграрии смогут получать высокие и главное стабильные урожаи. Выступающие подчеркнули ценность данного полигона в том, что в одних и тех же условиях засушливого юга Украины собраны работы разных селекционеров.

Участники семинара с интересом выслушали выступления ученых ведущих институтов страны и ближнего зарубежья, поделились опытом выращивания урожая в непростых, экстремальных климатических условиях нынешнего года. Да и опыт хозяев поля многие взяли на вооружение, отдав должное посевам «Золотого колоса», которые для ситуации нынешнего года, по общему мнению, оказались в хорошем состоянии ***(Петрова А. Научный семинар аграриев // Южная правда (http://www.up.mk.ua/cgi-bin/page2st.php?param=5497). – 2012. – 27.06).***

Питання екології та уникнення техногенних катастроф

Звичайно, перлиною Чернігова завжди була Ялівщина, де ростуть унікальні для України рослини. Вони з'явилися у Ялівщині ще з тих часів, коли вона була ботанічним садом.

Декілька років тому дерева в парках та скверах міста почали хворіти і гинути. Це викликало занепокоєння вчених та громади міста. На вивчення питання не один раз до міста запрошувалися науковці зі всієї України. Вони винесли невтішний вердикт: зелені насадження Чернігова треба терміново рятувати. І винна в тому не тільки балканська міль, яка знищує каштани, але й екологічний фактор, який спричинив таке захворювання рослин, як бактеріоз. За-

раз під загрозою знищення окрім каштанів, які прикрашають парки та сквери міста, ще й липи, берези, ялини та інші дерева.

На кожного мешканця міста за нормами повинно бути 20 м^2 комплексної зеленої зони. З такої площі зеленої зони виділяється за рік саме стільки кисню, скільки потрібно одній людині. Але в Чернігові на одну людину припадає лише 7 м^2 комплексної зеленої зони. За словами начальника КП «Зеленбуд» В. Брайко, для виправлення ситуації потрібно розумно до всього підходити. Перш за все старе місто, центр, не потрібно забудовувати. Його треба тільки озеленювати, озеленювати й озеленювати.

Однак загроза забудови нависла не лише над парками та скверами Чернігова. Наприкінці минулого року була озвучена позиція міської влади щодо перлини Чернігова. Городянам повідомили, що посеред Ялівщини вже заплановано створення парку відпочинку з відповідною інфраструктурою і передачею частини земель під забудову, тобто – виключно комерційні проекти.

Така позиція влади не була підтримана ані громадою міста, ані науковцями. Але міська влада не мала намірів відступати, бо вже були витрачені кошти на замовлення «Детального плану території. Функціонально-планувальної організації території лісопарку "Ялівщина"». Тому й досі міською радою не прийнято жодного рішення, щодо майбутнього Ялівщини.

Ідея створення Регіонального ландшафтного парку (РЛП), запропонована науковцями та громадою міста, не сприйнята міською владою. Міськвиконком навідріз відмовлявся розглядати та приймати таке рішення. Саме тому активісти, які відстоювали створення РЛП на території Ялівщини, почали шукати підтримки на обласному та державному рівні. Створення Регіонального ландшафтного парку, як об'єкта природо-заповідного фонду упереджує забудову території Ялівщини і сприяє тому, що ці землі будуть віднесені до земель рекреаційного, екологічного та наукового значення. Це думка не лише багатьох екологічних організацій Чернігова та науковців з Києва, переконаний завідувач кафедри екології та охорони природи Чернігівського педагогічного університету Ю. Карпенко. Найближчим часом заплановано захід, присвячений знайомству представників Верховної Ради з унікальністю, цінністю урочища Ялівщина – території, яка з давніх часів була елементом Чернігова і визначала історичну, природну, екологічну та ресурсну цінність ***(Пильний Д. Науковці б'ють на сполох: зелений Чернігів знищують! // Події і коментарі (http://pik.cn.ua/novini-chernigova-novosti-chernigova/8511-naukovci-bjut-na-spoloh-zelenyj-chernigiv-znyshchujut). – 2012. – 29.06).***

Освіта та кадрове забезпечення в Україні

Работники информационного образовательного ресурса «Освита.ua» составили консолидированный рейтинг вузов Украины по итогам прошлого года. В качестве исходных данных использованы наиболее авторитетные среди экспертов и средств массовой информации национальные и международные рейтинги вузов Украины: ЮНЕСКО «Топ-200 Украина», «Компас» и «Вебометрикс».

ДНУ им. О. Гончара занял восьмое место в этом интегрированном рейтинге, в который вошли 232 высших учебных заведения Украины.

Другие днепропетровские вузы расположились в нем следующим образом: Национальный горный университет – на 24 позиции, Национальная металлургическая академия Украины – на 28, Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта им. академика Лазаряна – на 50 и Приднепровская государственная академия строительства и архитектуры – на 56.

В консолидированный рейтинг вошли также подрейтинги «Лучшие классические университеты Украины», «Лучшие частные вузы», «Лучшие киевские вузы» и «Лучшие вузы регионов Украины». Так, среди лучших восьми классических университетов, ДНУ – третий, впереди Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко и НУ «Киево-Могилянская академия» ***(http://www.056.ua/article/164365). – 2012. – 4.07).***

Наука і влада

Кабинет Министров Украины одобрил проект Указа Президента Украины «О назначении пожизненных стипендий выдающимся деятелям науки». Проект акта разработан в соответствии с Указом Президента Украины от 10 сентября 2011 г. № 906 «О государственных стипендиях для выдающихся деятелей науки, образования, культуры и искусства, здравоохранения, физической культуры и спорта и информационной сферы» Государственным агентством по науке, инновациям и информатизации.

Данным Указом Президента Украины определено, что конкурсный отбор кандидатов на назначение государственных стипендий Президента Украины проводят комиссии, которые образуются в центральных органах исполнительной власти, в частности, относительно деятелей науки – Государственным агентством по вопросам науки, инноваций и информатизации.

Комиссия, образованная Государственным агентством по вопросам науки, инноваций и информатизации Украины согласно указу Президента Украины от 10 сентября 2011 г. № 906, в составе представителей Национальной академии наук, отраслевых национальных академий наук, Министерства образова-

ния и науки, молодежи и спорта, Государственного агентства по вопросам науки, инноваций и информатизации, рассмотрела кандидатов на получение пожизненных государственных стипендий для выдающихся деятелей науки, предоставленных указанными национальными академиями наук Украины и центральными органами исполнительной власти.

По результатам конкурсного отбора комиссией предложено предоставить пожизненные стипендии еще 22 ученым, имеющим выдающиеся научные достижения и достигшим семидесятилетнего возраста.

Финансирование расходов, связанных с выплатой 22 пожизненных государственных стипендий для выдающихся деятелей науки, предусмотрено Государственным бюджетом Украины на 2012 г. Государственному агентству по вопросам науки, инноваций и информатизации Украины.

Размер пожизненной государственной стипендии для выдающихся деятелей науки равен 1,5 прожиточным минимумам для лиц, утративших трудоспособность, и составит с 01.07.2012 г. – 1266 грн.

Согласно данному указу Президента Украины назначается всего 100 государственных пожизненных стипендий для выдающихся деятелей наук ***(Иртафax (http://irtafax.com.ua/news/2012/07/2012-07-04-07.html). – 2012. – 4.07).***

Проблеми інформатизації

Михайло Самсонов,
провід. бібліотекар НЮБ НБУВ

Реклама бібліотек в онлайнових соціальних мережах

У статті досліджується поняття соціальної мережі, історія розвитку в Інтернеті соціальних мереж, висвітлюється питання адаптації бібліотек до умов поширення й використання електронних технологій, а саме: можливості їхньої діяльності й реклами в онлайнових соціальних мережах.

Ключові слова: бібліотека, реклама, соціальна мережа, онлайнові соціальні мережі, група (онлайнова соціальна мережа), віртуальні співтовариства, Twitter, «ВКонтакте», Facebook.

Важливу роль у сучасному світі відіграють соціальні мережі. Значна кількість користувачів Інтернету кожного дня заходить до соціальних мереж. Дослідницька компанія InSites Consulting опублікувала звіт про поточне викорис-

тання сервісів соціальних мереж. У рамках дослідження було опитано понад 9 тис. користувачів віком старше 15 років, що мешкають у 35 різних країнах.

У результаті було встановлено, що близько 70 % усіх користувачів Інтернету активно використовують соціальні мережі. Таким чином, загальна кількість користувачів соціальних мереж становить понад 1 млрд осіб. При цьому найменш активними користувачами таких сервісів є європейці, кожен з яких зареєстрований, у середньому, у 1,9 % соціальних мережах. У США цей показник становить 2,1 %, у Бразилії – 3,1 %. Найбільш активно використовують сервіси соціальних мереж в Індії, у середньому одна особа зареєстрована в 3,9 % соціальних мережах. Понад 50 % європейців зареєстровано лише в одній соціальній мережі, в основному на Facebook. Понад 600 млн користувачів відвідують соціальні мережі щодня, з них 400 млн щодня відвідують соціальну мережу Facebook. Середній час однієї сесії в цій соціальній мережі становить 37 хв, для Twitter цей показник становить 22 хв. При цьому близько 80 % користувачів обізнані про існування Twitter, але лише 16 % респондентів активно користуються цим сервісом. У Східній Європі особливою популярністю користується соціальна мережа «ВКонтакте», про її існування знають 55 % опитаних, а 39 % є її постійними користувачами [1].

Зважаючи на зростання популярності соціальних мереж, особливості їхнього розвитку досліджували як зарубіжні, так і вітчизняні вчені, зокрема Р. Данбор, К. Марлоу, І. В. Ейдман, А. Фріджері, Д. Баргроу, О. Прохоров, І. Головко. Детально проаналізував потоки інформації та активний зовнішній вплив у соціальних мережах Г. Каспаріс.

Дослідження проблеми максимального впливу властивостей мереж на динаміку поширення інформації провів В. Пресьядо (університет Пенсільванії).

Окремі аспекти діяльності бібліотек в електронному середовищі досліджували: А. Галімор, І. О. Давидова, М. Я. Дворкіна, В. Б. Дивинський, Н. В. Жадько, В. О. Ільганаєва, Л. Й. Костенко, В. М. Резонова, М. С. Слободяник, В. К. Степанова, М. Б. Сорока, І. М. Суслова, А. С. Чачко, Я. Л. Шрайберг, Т. В. Єршова.

Отже, тему соціальних мереж вивчали як зарубіжні, так і вітчизняні дослідники, але питання використання можливостей соціальних мереж бібліотеками для просування своїх послуг досі спеціально не розглядалось, що й зумовило мету даної статті – проаналізувати питання адаптації бібліотек до умов поширення і використання електронних технологій, а саме – можливості їхньої діяльності й реклами в онлайнових соціальних мережах.

У першу чергу варто з'ясувати поняття соціальної мережі. Соціальна мережа – соціальна структура, утворена індивідами або організаціями. Вона відображає різноманітніші зв'язки між ними через різноманітні соціальні взаємовідносини, починаючи з випадкових знайомств і закінчуючи тісними родинними вузами. Уперше термін було запропоновано в 1954 р. Дж. А. Барнесом (у роботі Class and Committees in a Norwegian Island Parish, Human

Relations). Максимальний розмір соціальних мереж становить близько 150 осіб, а середній – 123 (гранична кількість стійких соціальних зв'язків, які може підтримувати індивідуум, вважають вчені Хілл та Данбер) [2].

У віртуальному просторі ми маємо справу із службами соціальних мереж, інтернет-спільнотами, групами, віртуальними співтовариствами. Служба соціальних мереж (англ. social networking service) – веб-сайт або інша служба у Веб, яка дає змогу користувачам створювати публічну або напівпублічну анкету, складати список користувачів, з якими вони мають зв'язок та переглядати власний список зв'яків і списки інших користувачів. Природа та номенклатура зв'язків може відрізнятися залежно від системи.

Слід розрізняти служби соціальних мереж та інтернет-групи або інтернет-спільноти. На відміну від служб соціальних мереж, в інтернет-спільнотах користувач не перебуває в центрі системи; відношення користувача до інших учасників спільноти – на другому плані. Основна увага інтернет-спільноти зосереджена на внеску користувача в досягнення спільних цілей, цінностей та спілкування.

У соціальних мережах користувач перебуває в центрі системи та може належати до декількох груп одночасно.

Вторинні зв'язки в соціальних мережах порівняно слабші за вторинні зв'язки в інтернет-спільнотах. Наприклад, якщо користувач А має в соціальній мережі декілька спільних зв'язків з користувачем Б, зв'язки з невідомими йому знайомими Б будуть слабшими за аналогічні зв'язки в інтернет-спільноті [5].

Що стосується інтернет-груп (онлайнових соціальних мереж) (часто називають також спільнота, е-група або клуб) – це спільнота людей зі схожими інтересами, які спілкуються один з одним усередині онлайнової соціальної мережі.

Групою також називають функціональну можливість багатьох соціальних мережевих служб, яка дає змогу користувачам створювати, коментувати й читати інформацію онлайнових форумів відповідно до власних специфічних інтересів, певної сфери діяльності, географічної прив'язки або інтересів (спорт, музика, професії тощо). Групи дають можливість відкритого чи закритого доступу, запрошень та/або приєднання до інших користувачів. Групи створюються з метою забезпечити міні-мережу учасників у рамках більш широкої та різноманітної соціальної мережевої служби. Якість і ранг групи в першу чергу оцінюється за кількістю учасників. Групу характеризують її назва, опис, відкритий або закритий статус кількості учасників тощо. Подібно до електронних списків розсилки, групи належать і підтримуються власниками, модераторами або менеджерами, які мають можливості редагування повідомлень в обговоренні теми і регулювання поведінки членів у рамках групи.

Модератор соціальної мережі – це учасник групи, що має право карати й заохочувати інших учасників групи, відповідальний за порядок на цьому форумі або його частини. Покарання, як правило, буває двох видів: попередження і заборона співпрацювати з групою.

Ознаками групи може бути так звана «стіна», чорний список, бан-лист, стрічка новин та стрічка активності [4].

Ще одне віртуальне об'єднання – соціальне співтовариство (англ. virtual communities, e-communities). Це новий тип співтовариств, які виникають і функціонують в електронному просторі (насамперед за допомогою мережі Інтернет) з метою сприяння вирішенню своїх професійних, політичних завдань, задоволення своїх інтересів у мистецтві, дозвілля тощо. Також об'єднання користувачів мережі в групи із спільними інтересами для роботи в електронному просторі з метою подальшого вдосконалення мережі.

Віртуальні співтовариства – це групи людей, які для взаємообміну інформацією використовують електронні засоби та мережі. У свою чергу такі співтовариства теж можуть об'єднуватись у мережеві структури на підставі спільних інтересів [6].

Складовими соціальних мереж називають також інтернет-програми, які допомагають друзям, бізнес-партнерам або іншим особам спілкуватись та встановлювати зв'язки між собою, використовуючи представлений набір інструментів. Ці програми, відомі як «Онлайнові соціальні мережі», стають дедалі популярнішими.

Першим інтернет-сайтом, що пропонував можливості роботи з соціальними мережами, був classmates.com, який з'явився в 1995 р. Слідом за ним, у 1997 р. з'явився SixDegrees.com. Починаючи з 2001 р., почали з'являтися сайти, в яких використовувалась технологія під назвою «Коло друзів». Ця форма соціальних мереж, яка широко використовується у віртуальних спільнотах, набула широкої популярності у 2002 р. та розквітнула з появою сайту Friendster. Наразі існує понад 200 сайтів з можливостями організації соціальних мереж. Популярність цих сайтів постійно зростала, і у 2005 р. було більше переглядів сторінок сайту MySpace, аніж сайту Google [2]. У 2004 р. була створена найбільша на сьогодні соціальна мережа у світі Facebook. Google також пропонує веб-сайт з можливостями роботи із соціальними мережами orkut, який було запущено у 2004 р. Соціальні мережі почали розглядатись як складова інтернет-стратегії приблизно в той самий час: у березні 2005 Yahoo запустила Yahoo! 360°, а в липні 2005 р. News Corportaion запустила MySpace.

У цих спільнотах група перших користувачів спочатку надсилає запрошення членам власних соціальних мереж приєднатись до спільноти сайту. Нові члени повторюють цей процес, збільшуючи загальну кількість учасників та зв'язків у мережі. Сайти також пропонують такі можливості, як автоматичне оновлення адресних книг, перегляд особистої інформації один одного, утворення нових зв'язків за допомогою «служб знайомств» та інших форм соціальних зв'язків у мережі. Соціальні мережі також можуть організовуватись навколо ділових стосунків як, наприклад, у випадку LinkedIn.

Існує підхід до соціальних мереж, який комбінує особисті зустрічі та елементи комунікації в мережі. Такий підхід отримав назву змішаного. MySpace, наприклад, будується на основі незалежних музичних та святкових сцен, а Facebook віддзеркалює університетські спільноти. Нові соціальні мережі в Інтернеті дедалі зосереджуються на певних галузях, наприклад, на мистецтві, тенісі, футболі, автомобілях та, навіть, пластичній хірургії.

Більшість із соціальних мереж в Інтернеті є публічними, надаючи можливість будь-кому приєднатись. Деякі організації, такі як великі корпорації, також мають доступ до приватних служб соціальних мереж, наприклад Enterprise Relationship Management. Вони встановлюють ці програми на власних серверах та надають можливість працівникам оприлюднювати свої мережі контактів та відносин з зовнішніми особами та компаніями.

В Україні популярні такі соціальні мережі, як Folk – мережа для неформального спілкування, Connect.ua та «ВКонтакте» – молодіжні соціальні мережі, Profeo – ділова соціальна мережа для професіоналів, Українські науковці у світі-соціальна мережа для науковців, Ukrainci.org – неполітична блого-соціальна мережа «Ми – Українці!» [1].

Розглянемо найбільш використовувані соціальні мережі сьогодні.

Найпопулярнішими соціальними мережами у світі на сьогодні є Facebook, Twitter та «ВКонтакте» в СНД.

Facebook з більш ніж 800 млн активних користувачів посіла лідируючу позицію в 127 із 136 країн, які досліджувались. З червня 2011 р. найбільша соціальна мережа у світі, нарешті, завоювала Нідерланди, а разом з цим усю Європу, Бразилію, після довгої боротьби з мережею Orkut і Японію.

Найбільш представленою на Facebook є Європа з 223 млн користувачів, на другому місці – Північна Америка 219 млн, на третьому – Азія 202 млн користувачів.

На грудень 2011 р. аудиторія Facebook становить 850 млн користувачів, багато з яких заходять на сайт за допомогою мобільних пристроїв. При цьому кількість унікальних відвідувачів сайту в жовтні 2011 р. становила 750 млн, а кількість переглядів сторінок – 1тис. млрд. Виручка Facebook за 2011 р., за власною оцінкою компанії, становила 5 млрд дол. США.

Facebook дає змогу користувачу створити профіль з фотографією та інформацією про себе, запрошувати друзів, обмінюватися з ними повідомленнями, змінювати свій статус, залишати повідомлення на власній і чужій «стінах», завантажувати фото та відеозаписи, створювати групи (спільноти за інтересами).

У 2007 р. Facebook запропонував стороннім програмістам створювати додатки (ігри, засоби обміну музикою, фотографіями тощо) і заробляти на цьому. Завдяки цій можливості відвідуваність сайту зросла.

При цьому користувач може контролювати рівень доступу до інформації, опублікованої в його профілі, і визначати, хто має доступ до тієї або іншої частини сторінки [9].

Twitter – це інформаційна мережа, яка працює в режимі реального часу і дає змогу отримати інформацію щодо останніх подій та коментарів про них.

В основі Twitter лежать короткі інформаційні повідомлення, які називають твітами. Довжина твіту – не більше 140 символів, при цьому вони дають змогу переглядати фотографії, відео та листування.

На території Росії триває боротьба між двома основними місцевими гравцями: «ВКонтакте» і «Одноклассники». За даними Google Trends для вебсайтів, поки що «ВКонтакте» виграє [7].

«ВКонтакте» – це мережевий проект, який допомагає людям висловлюватися й знаходити слухачів, надає можливість спілкуватися з широким колом цікавих людей або підтримувати зв'язок з друзями і близькими. Мережа ставить перед собою завдання в кожен окремо взятий момент залишатися найбільш сучасним, швидким та естетичним способом спілкування в мережі. «ВКонтакте» – найбільш відвідуваний ресурс російськомовного сегменту мережі інтернет (TNS Gallup). На частку сайту припадає більше половини інтернет-трафіку СНД (Liveinternet) [10].

Кожен бажаючий може створити «ВКонтакте» групу за інтересами для рекламування свого бізнесу, спілкування й обміну інформацією з однодумцями.

Для рекламодавців соціальні мережі надають унікальні можливості безпосереднього контакту зі споживачами. Щодня мільйони користувачів проводять бесіди про компанії, їхні товари та послуги, ділячись своєю думкою і враженнями. У результаті окремо взятий учасник мережевого співтовариства може зіпсувати (або навпаки – покращити) репутацію компанії з багатомільйонним оборотом.

Обсяг ринку реклами в соціальних мережах неухильно зростає. У 2007 р., за оцінками аналітичної компанії eMarketer, він досяг позначки в 1225 млн дол. Під час складання звіту експертами eMarketer ураховувалися всі види реклами, розміщеної в соціальних мережах, включаючи медійну, контекстну і відеорекламу, а також витрати на маркетингові проекти, у яких маркетологи створюють профілі для своїх товарів і брендів у соціальних мережах. Крім того, у прогнозах уперше враховуються витрати на створення віджетів і додатків. Згідно з недавнім дослідженням eMarketer, загальний дохід соціальних мереж від реклами за підсумками 2011 р. досягнув 5540 млн дол. За прогнозами eMarketer, до 2013 р. обсяг ринку реклами в соціальних мережах подвоїться [3]. Прикладом ефективності реклами в соціальній мережі є Twitter, за допомогою якого компаніям можна завжди залишатися на зв'язку зі своїми клієнтами. За допомогою Twitter компанії можуть швидко поширювати інформацію серед людей, зацікавлених у їх товарах і послугах, у реальному часі збирати відгуки і дані про ринок, а також налагодити відносини з новими клієнтами, партнерами і впливовими фігурами. Twitter пропонує компаніям легкий спосіб привернути потрібну аудиторію – від просування бренду та керування взаємовідносинами з клієнтами до безпосередніх продажів.

Такі програми, як Twitter Ads for Good дають некомерційним організаціям можливість розповідати про свою діяльність нарівні з великими корпораціями [8].

Розглянемо представлення в найпопулярніших онлайнових соціальних мережах бібліотек. Найбільше бібліотек представлено в соціальній мережі «ВКонтакте» – 3252, набагато менше їх представлено у Facebook – 262 і найменше у Twitter – близько 80.

В онлайнових соціальних мережах представлені різні бібліотеки:

– національні (наприклад, Національна бібліотека «Радислав Nikcevic»; Національна бібліотека Республіки Комі; ЦНБ НАН Білорусі; НІБ України; НТБ МЕІ; Національна бібліотека України для дітей; група читачів НБУВ (Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського); Бібліотека НДУ ІТМО; РНБ. Бібліотека російської культури; Російська національна бібліотека та ін.);

– регіональні (РДБМ. Російська державна бібліотека для молоді; Бібліотека № 6; Черкаська обласна бібліотека для юнацтва ім. В. Симоненка; Бібліотека-філіал № 18 у Стрийському парку; Орловська обласна публічна бібліотека ім. І. А. Буніна; Волгоградська ОУНБ; ДПНТБ Росії; Наукова бібліотека ЧелДМА; Бібліотечний твіттер. Тамбовська обласна універсальна наукова бібліотека ім. А. С. Пушкіна; Presidential Library. Президентська бібліотека імені Б. М. Єльцина; Arkhangelsk library; Бібліотека ЮФ СПбДУ; «Міська бібліотека» Бібліотека року м. Софія; Хасавюртовська центральна міська бібліотека імені Расула Гамзатова тощо);

– релігійні (Islam House: Russia; Православна бібліотека – книги, журнали);

– дитячі (Дитяча бібліотека Ягодина; Мережева бібліотека народних казок; Дитячий відділ – Регіональна бібліотека – Ловче тощо);

– мистецькі (Музична академічна онлайн бібліотека; Унікальна театральна бібліотека; Театральна бібліотека Сергія Єфімова та ін.);

– електронні та віртуальні (Електронна бібліотека; Бібліотека іноземних мов; Бібліотека «Куб»; Медична бібліотека; Bookont; Бібліотека машинобудівника; Бібліотека юриста; Всеукраїнська електронна бібліотека; Бібліотека Global–Mastab; Ділова бібліотека; BiblioFile.s; Українська вільна бібліотека (Ukrainian Free Library); Антична бібліотека; Руніверс; Сучасна бібліотека; Бібліотека Галактика та ін.)

Усі бібліотеки по-різному рекламують свою діяльність через соціальні мережі. Однією з найбільш поширених форм популярної діяльності бібліотек є надання інформації про нові надходження книжок, журналів, фото-каталогів книг та періодики, унікальних текстових каталогів видань, колекцій аудіокниг і фільмів; новинки книговидавництва; книжкові ярмарки. Наприклад, у соціальній мережі Twitter Ісламська бібліотека рекламує книжку «Аид бин Абдулла аль-Карни. Не грусти». Російська державна бібліотека для молоді повідомляє про вісім сервісів для товариського книголюба; про свіже повітря поезії і затхлості елітарного пияцтва; Ганна Гетцінгер в гостях у комікс-клубу; Вечір вокальної музики «Пам'яті А. С. Пушкіна ... ». У соціальній мережі

«ВКонтакте» Унікальна театральна бібліотека рекомендує переглянути відео: Фаина Раневская – фрагмент из спектакля «Шторм»; Э. Хемингуэй «Фиеста» – телеспектакль по роману «И восходит солнце»; «Культурный слой – «Фиеста». История одного спектакля». Музична академічна онлайн бібліотека активно залучає відвідувачів до обговорення таких тем: «Штраус. Вальси і польки для квартету»; «Каденції до скрипкових концертів Моцарта В. А. № № 1–4»; «Штраус Р. Вибрані пісні (для голосу з фортепіано)». Також активно обмінюється інформацією в пошуку музичних нот.

Досить часто трапляються також повідомлення про проведення в бібліотеках виставок, переглядів. Наприклад, у соціальній мережі Facebook Орловська обласна публічна бібліотека ім. І. А. Буніна повідомляє, що в читальному залі відкрилася нова виставка, присвячена – 75-річчю В. Г. Распутіна; У читальному залі триває цикл виставок, присвячених Вітчизняній війні 1812 р.; У відділі періодичних видань Орловської обласної наукової універсальної публічної бібліотеки ім. І. А. Буніна працює виставка «За нами Москва!» Нагадаємо, 20 квітня 1942 є датою закінчення битви за Москву. У соціальній мережі Twitter Національна історична бібліотека України повідомляє: З 21.02.2012 р. у відділі стародрукованих, рідкісних та цінних книг експонується книжкова виставка «Дивосвіт мініатюрної книги».

Крім того, ряд бібліотек інформує про організацію конференцій; зустрічей, лекцій, семінарів, майстер-класів. Наприклад, у соціальній мережі Twitter Національна історична бібліотека України повідомляє: 28.02.2012 р. працівники НІБ України беруть участь у круглому столі «Інформаційна культура суспільства: роль бібліотек та преси» в @NBUV; 28.02.2012 р. співробітник НІБУ @rusanovsky взяв участь у студентській конференції з питань документознавства в НАКККіМ.

Також бібліотеки піклуються про розвиток молоді і літніх людей: відкривають центри сімейного типу, творчі та художні майстерні; інформаційно-аналітичні служби з молодіжних проблем; проводять заходи щодо розвитку дитини; психологічні послуги молоді; організовують безкоштовні навчання основам комп'ютерної грамотності для літніх читачів бібліотеки.

Бібліотеки не забувають звітувати про свою роботу : зміну робочого часу; про співпрацю з іншими бібліотеками; про відвідування бібліотеки іноземними читачами; про випуск газети бібліотеки; упровадження новітніх технологій. Наприклад, у соціальній мережі Twitter Президентська бібліотека імені Б. Н. Єльцина повідомляє: «Представники Тайваню відвідали Президентську бібліотеку (http://www.prlib.ru/events/Pages/Item.aspx?itemid=230); 22 березня Президентська бібліотека підбила підсумки інтерактивної олімпіади «Росія в електронному світі» (http://www.prlib.ru/events/Pages/Item.aspx?itemid=224); Президентська бібліотека розпочинає співпрацю з Національною бібліотекою КНР (http://www.prlib.ru/events/Pages/Item.aspx?itemid=222).

Однією з найбільш затребуваних у користувачів форм діяльності бібліотек є надання можливості безкоштовного скачування електронних книжок або обміну книжками між користувачами. Найбільше мережевних користувачів у бібліотек з вільним доступом до скачування електронних книжок у соціальній мережі «ВКонтакте». Електронна бібліотека (http://vk.com/vitanuova) надає можливість завантажити безкоштовно і без реєстрації найкращі та найвідоміші книги всіх епох і жанрів – 87 838 користувачів; Медична бібліотека організувала продуктивний обмін електронною літературою; Бібліотека іноземних мов представила матеріали за 132 мовами – 9429 користувачів; Бібліотека «Куб» організувала активне спілкування з читачем для обговорення книг, авторів – 8845 користувачів; Бібліотека машинобудівника розмістила понад 1 тис. матеріалів для вільного користування – 8139 користувачів; Бібліотека юриста представила на розгляд новітні та раритетні роботи українських і російських учених-юристів, коментарі до кодексів, періодичні видання в галузі права – 3919 користувачів; Ділова бібліотека організувала активний обмін цікавою літературою серед користувачів – 3140 користувачів; Всеукраїнська електронна бібліотека планує сконцентрувати в себе найбільшу кількість україномовних книжок – 1624 користувачів; Бібліотека «Global-Mastab» надала до перегляду бізнес-матеріали; інформацію щодо здорового способу життя та розвитку енергетики; фільми-шедеври, які змушують думати; книги, що змінюють життя – 1368 користувачів; Bookont рекламує книжки з різноманітних рубрик і жанрів, які є у вільному доступі, в електронному вигляді – 1369 користувачів; Національна бібліотека «Радислав Nikcevic» представила електронну базу даних – близько 100 тис. книг в усіх сферах людського знання і творчості – 1226 читачів.

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського представлена в соціальній мережі «ВКонтакте» групою читачів НБУВ. Група надає адреси бібліотеки та її філій; пояснює, як записатися до бібліотеки, що можна вносити, що є в бібліотеці і як користуватися нею. Бібліотека запрошує долучитися до практичної реалізації проекту «Світова цифрова бібліотека» (World Digital Library). Однак,насьогодні група має невелике число читачів.

Також Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (НБУВ) має свою сторінку в соціальній мережі Facebook, яку зареєструвала 6 лютого 2012 р. Бібліотека повідомляє про конференції, які відбудуться найближчим часом; пропонує ознайомитися з рейтингом науковців України за показниками наукометричних баз даних Web of Science та Scopus станом на лютий 2012 р.; активно рекламує сайт http://www.nbuv.gov.ua.

У соціальній мережі Twitter Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського також представлена. Перший твіт було створено 5 лютого 2012 р.

Аналізуючи розвиток активності бібліотек у соціальних мережах, уже сьогодні можна зробити висновок про те, що їх співпраця з мережами стає пер-

спективним напрямом інформаційної діяльності, налагодити діалог із сучасним користувачем Інтернету, якісно та змістовно рекламувати свою діяльність, нові надходження, проведення різноманітних заходів.

Список використаних джерел

1. InSites Consulting: кількість користувачів соціальних мереж перевищує 1 млрд // infia.net. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Віртуальне_співтовариство. – Назва з екрана.

2. Соціальна мережа // Вікіпедія. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Соціальна_мережа. – Назва з екрана.

3. Кветна И. Маркетинг в социальных сетях – ставка на доверие / И. Кветна // «Маркетинг и реклама». – 2009. – № 6. – С. 83–89.

4. Група (онлайнова соціальна мережа) // Вікіпедія. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Група_(онлайнова_соціальна_мережа). – Назва з екрана.

5. Соціальна мережа (інтернет-сервіс) // Вікіпедія. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Соціальна_мережа_(інтернет-сервіс). – Назва з екрана.

6. Віртуальне співтовариство // Вікіпедія. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Віртуальне_співтовариство. – Назва з екрана.

7. World Map of Social Networks [Electronic resourse] // Vincos Blog. – Mode of access: http://vincos.it/2012/01/24/la–mappa–dei–social–network–nel–mondo–dicembre–2011/. – Title from the screen.

8. Твиттер [Електронний ресурс] // Twitter. – Режим доступу: http://twitter.com/about – Назва з екрана.

9. Facebook [Електронний ресурс] // Facebook. – Режим доступу: http://www.facebook.com/facebook – Назва з екрана.

10. «Вконтакте» [Електронний ресурс] // ВКонтакте. – Режим доступу: http://vk.com/help.php?page=about. – Назва з екрана.

Підп. до друку 1.08.2012.
Формат 60х84/16. Друк офс. Папір офс. Ум. друк. арк. 4,6.
Видається в друкованому та електронному вигляді

Адреса видавництва: 03039, м. Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 3